634

Տարեր մ
ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԵՒ ԴԻՒՐՈՒՍՈՅՑ ՈՃՈՎ

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ
ՀԵԳԱՐԱՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنك ۲ محررم ۳۱٤ و ۱۱ حزیران ۳۱۲
تاریخلی و ۲۹۱ نومرولی رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر

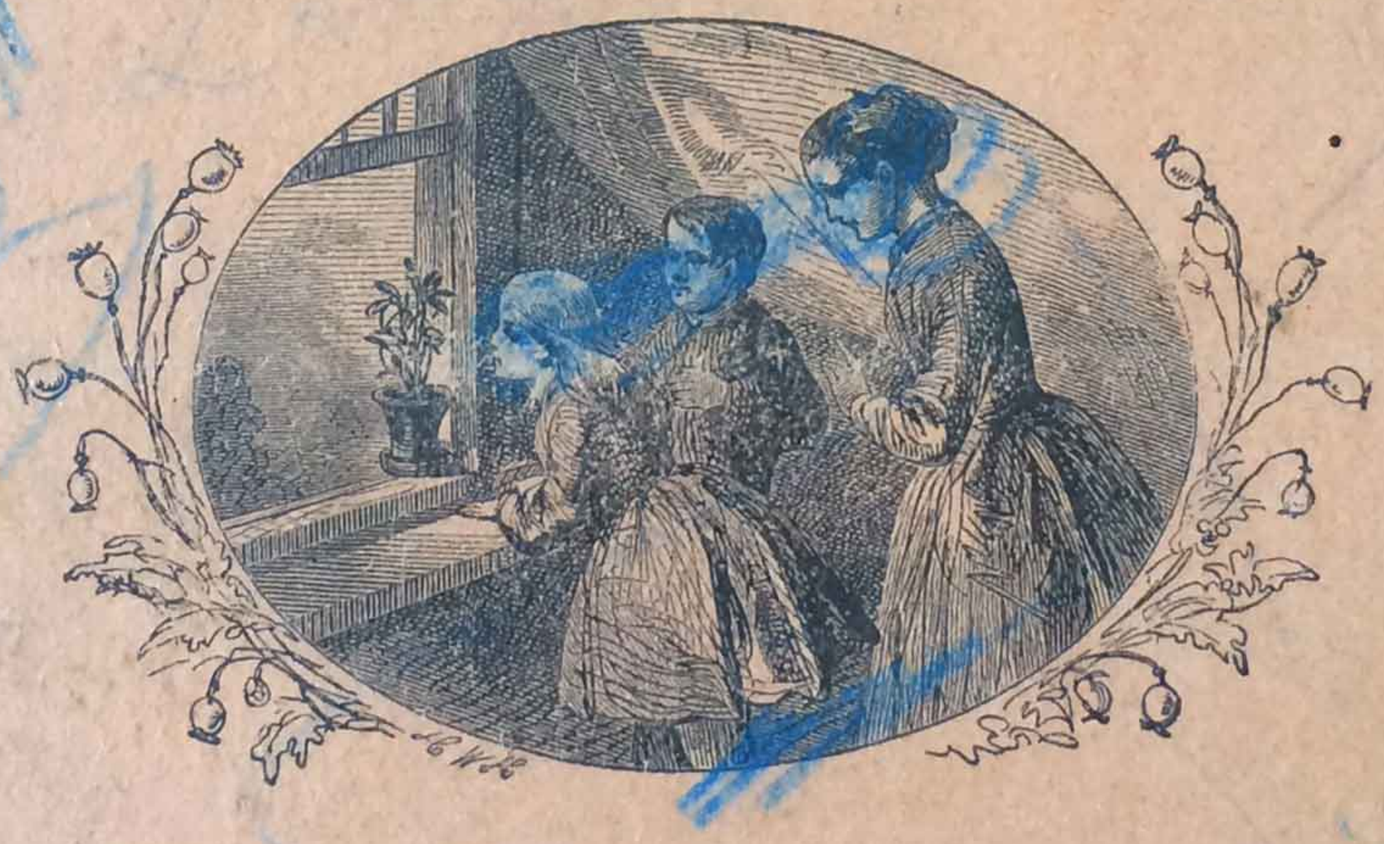

Կ. ՊՈԼԻՍ
Տպագրութիւն եւ Վիմագրութիւն
Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

1896

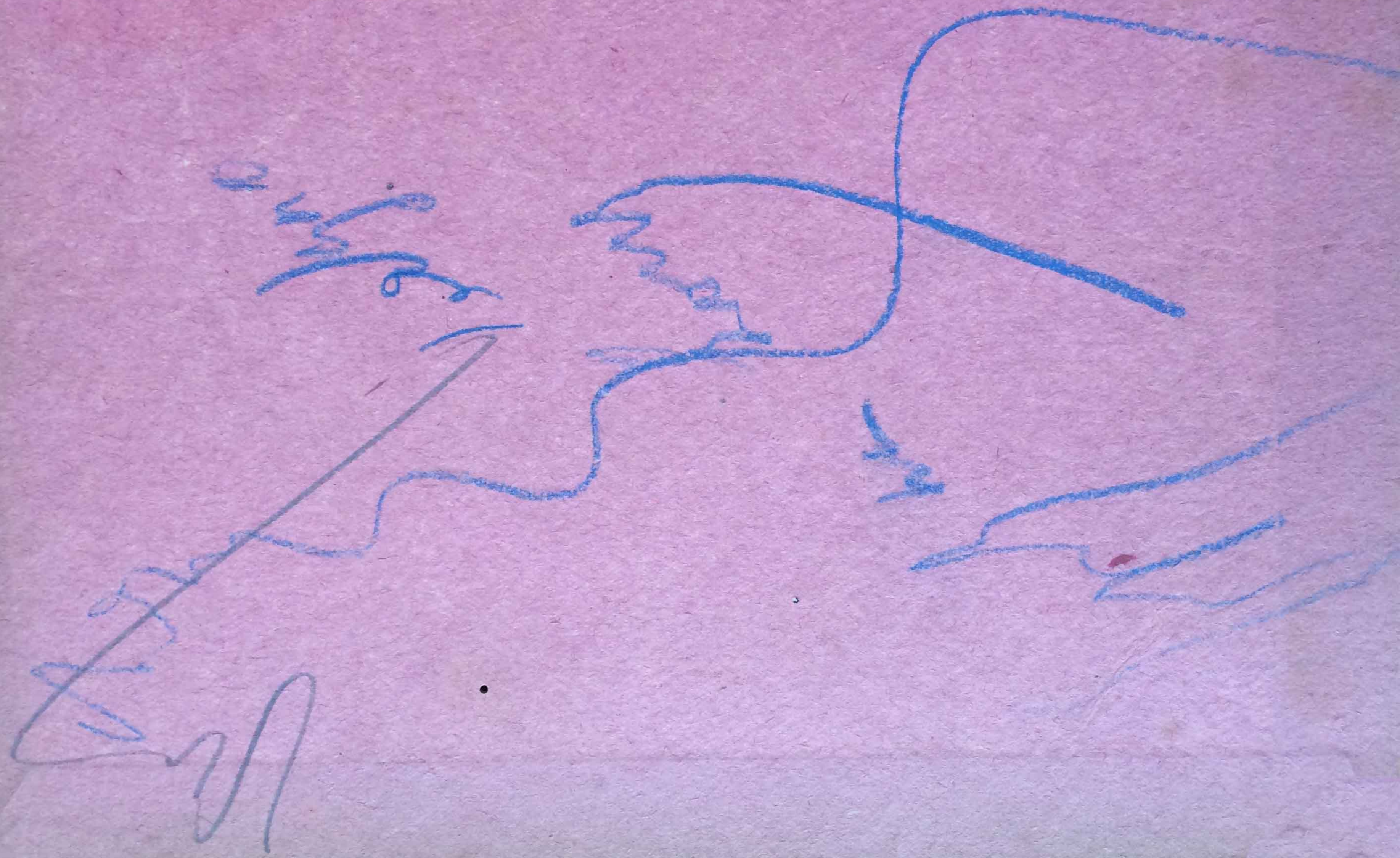

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ Պ. ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ

Տարեր մ
ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԵՒ ԴԻՒՐՈՒՍՈՅՑ ՈՃՈՎ

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ
ՀԵԳԱՐԱՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنك رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر

Կ. ՊՈԼԻՍ
Տպագրութիւն եւ վիմագրութիւն
Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
—
1894

634

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ՝ ազգիս մանկուոյն աւելի հրապուրիչ եւ աւելի դիւրուսոյց ու արդիւնաւոր ընելու տենչն ու փափաքը, դրդեց զմեզ 'ի լոյս ընծայել սոյն դասագիրքն, որ նշանաւոր մանկավարժներու երկարամեայ փորձառութեամբ ու ուսումնասիրութեամբ հեղինակած այլ եւ այլ հրատարակութիւններէ քաղուած է մ'է, եւ որ մանկավարժական նոր ոճով ու դրութեամբ՝ խնամով հաւաքուած, դասակարգուած ու պատրաստուած է։

Ընթերցանութիւնը նորուս մանկուոյն հեշտին ու զուարճալի ընծայելու նպատակաւ, սոյն դասագրքին մէջ զետեղուած են սիրուն եւ գեղեցիկ պատկերներէ զատ, վանկաւոր բառեր, խօսքեր, վէպեր, հրահանգներ, խաղեր, հանելուկներ, եւայլն, որոց ամէնքն ալ զբօսեցուցիչ եւ որ փափաքելին է՝ օգտակար են մանկան, այլ սակայն, հարկ է գիտնալ որ սոցա արդիւնաւորութիւնը կախում ունի միայն եւ միմիայն ուսուցչաց դասաւանդութեանց ընթացքէն, որոց փորձառութեանը վստահ եմք, եւ որք պարտին խօսակցութեան ձեւի տակ աւանդել զայնս։

Սոյն դասագրքիս օգտակարութեանն ու դիւրուսոյց ընթացքին նկատմամբ չեմք ուզեր երկար գովեստներ շռայլել ինքնին, այլ կը բաւականանամք՝ խնդրելով պատուարժան ուսուցիչներէն ու դաստիարակներէն, որ բարեհաճին միանգամ աչքէ անցնել ու փորձել, վստահ ըլլալով որ, նախընտրելով զայս, պիտի փութան քաջալերել զմեզ։

1 Փետրուար 1894 Պ. Պ. ՊԱԼԵՆՑ

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

Ա Բ Գ Դ Ե Զ

Է Ը Թ Ժ Ի Լ

Խ Ծ Կ Հ Ձ Ղ

Ճ Մ Յ Ն Շ Ո

Չ Պ Ջ Ռ Ս Վ

Տ Ր Ց Ւ Փ Ք

Օ Ֆ

Գ Դ Կ Դ Թ Տ Բ Պ Փ Ե Է Զ Ծ
Զ Ց Շ Ջ Ջ Ճ Ժ Ա Հ Յ Ի Խ Ղ
Ն Ու Ր Ո Օ Լ Ժ Ս Ը Մ Վ Ֆ

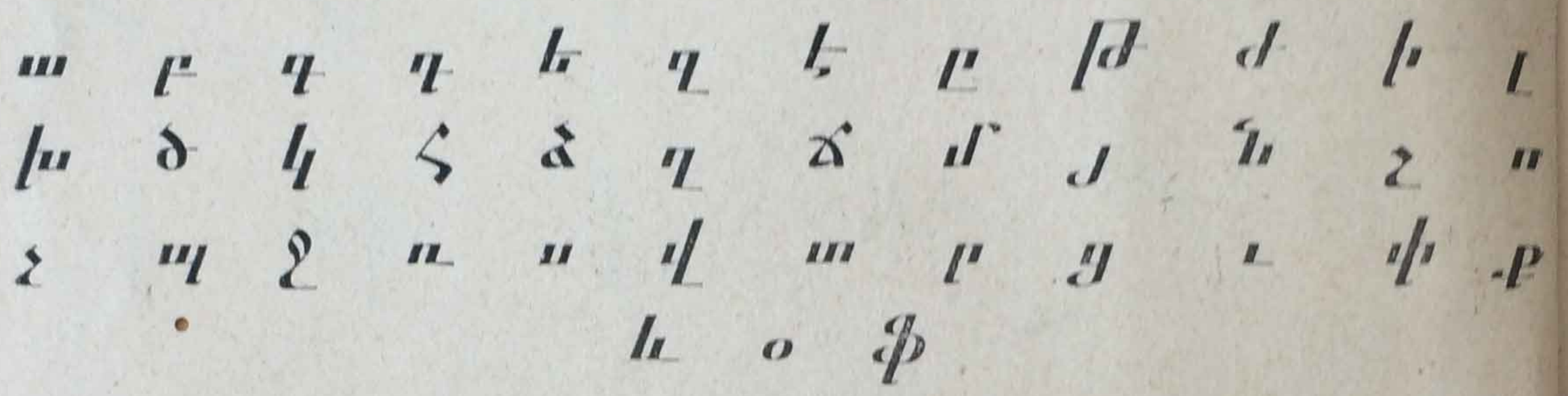

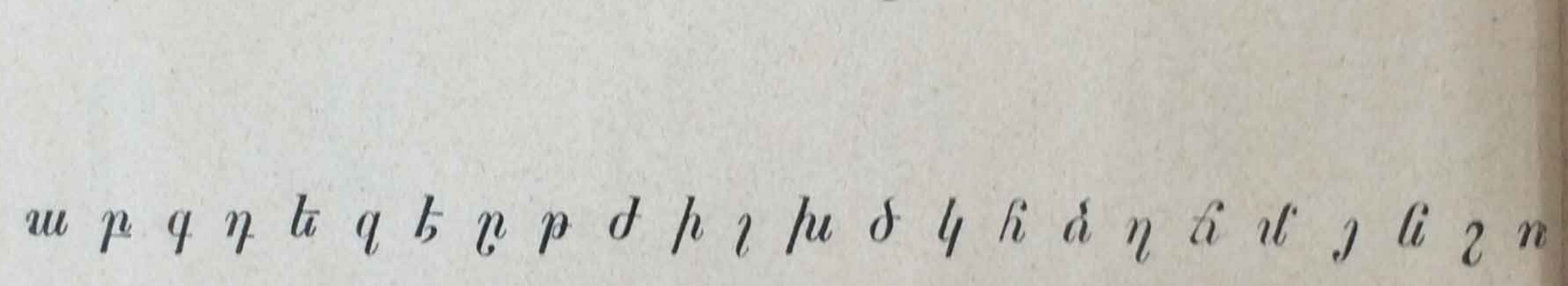

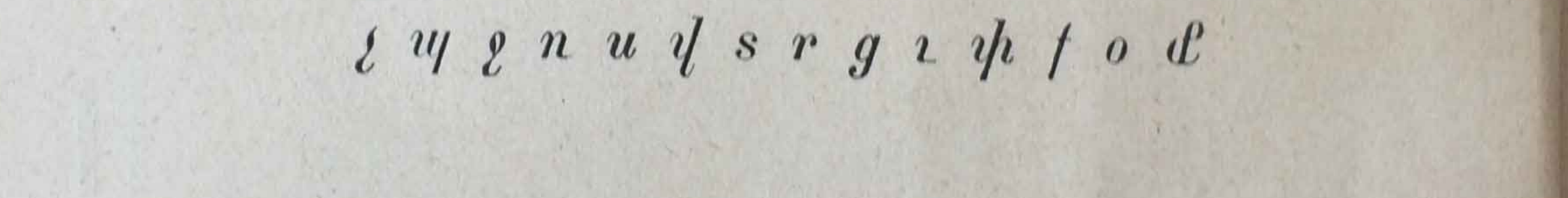

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

10 20 30 40 50 60 70 80 90

100 200 300 400 500 600 700 800 900

ՏԱՐԵՐԳ

ԱԱԾՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ

Ա. ՏԱՐԻ

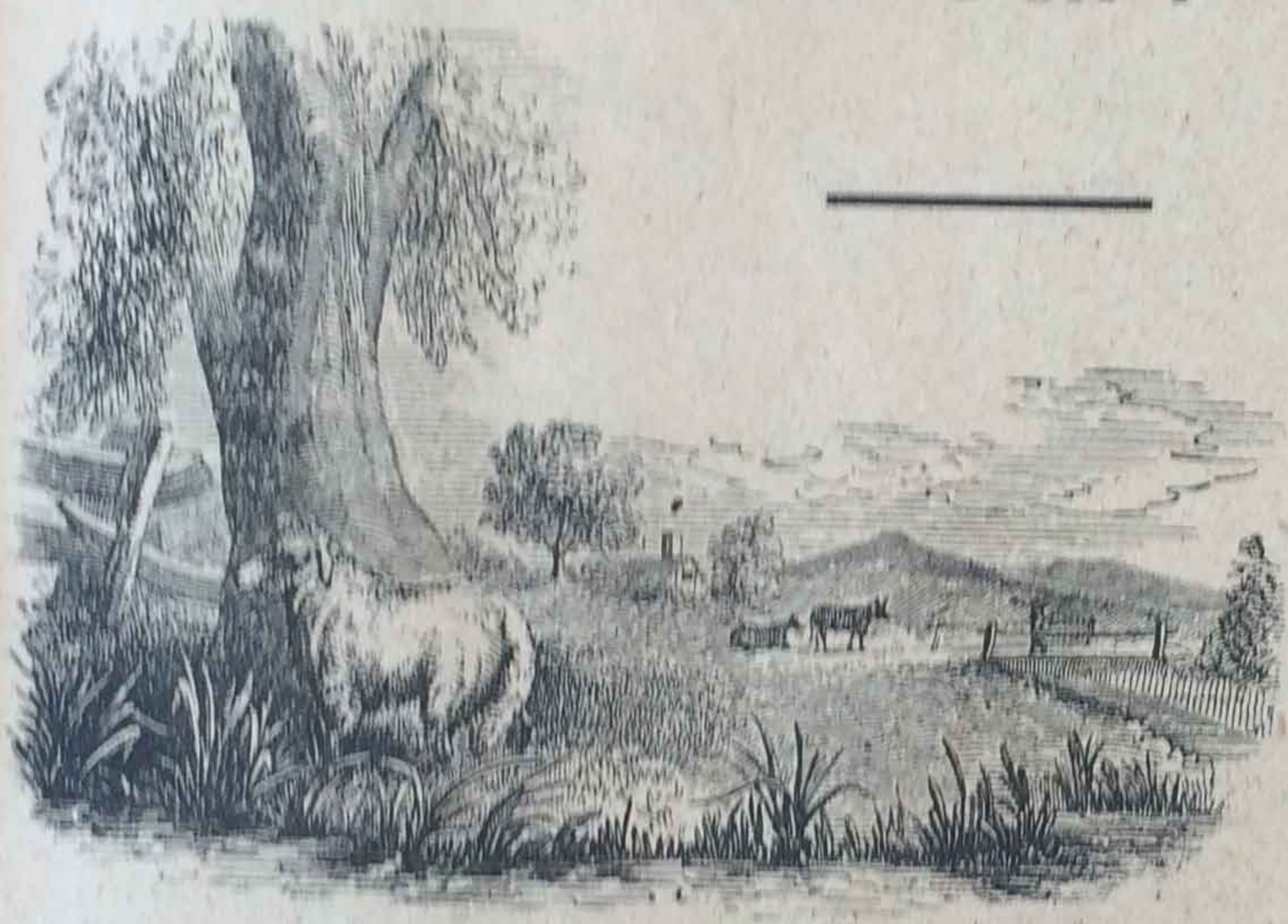

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

1

կ ո վ

կ, ո, վ, կով. պ, ո, չ, պոչ.

ո, ա, ք, ոաք. ա, չ, ք, աչք.

ձ, ի, ձի. ձ, ո, ւ, ձու, ձ, ա, զ, ձազ.

ձ, ա, ր, ձար. ձ, ե, ր, ձեր։

2

Շուն

Շ, ո, ւ, ն, Շուն. Ն, ո, ւ, շ, Նուշ. Ս, ո, ւ, ն, Սուն. Է շ, Իշուկ. Շուն, Շունիկ. Փխակ, Փխակիկ. Ոտք, Աչք, Մատ, Քիթ։

3

հաւ

հ, ա, ւ, հաւ. հ, ա, ւ, հաւ. բ, ա, ւ, բաւ. քաւ, լաւ, կաւ, կաւաւ, հաւ, ձագ. ձագ ու հաւ, է՛շ, կով. կով ու է՛շ. կաւաւ, շուն. շուն ու կաւաւ. դաշնակ, դանակ, դանակ ու դաշնակ։

4

կաւաւ

կ, ա, ա, ռ, ւ, կաւաւուն. փ, ի, ա, ի, փիսիկ, ճ, ա, ն, կ, ճանկ. բ, ե, ր, ա, ն, բերան. քուի, թ, քիթ. թ, ա, թ, թաթիկ. ձեռք, պոչ, փոր, մազ։

5

[illegible]

[illegible]

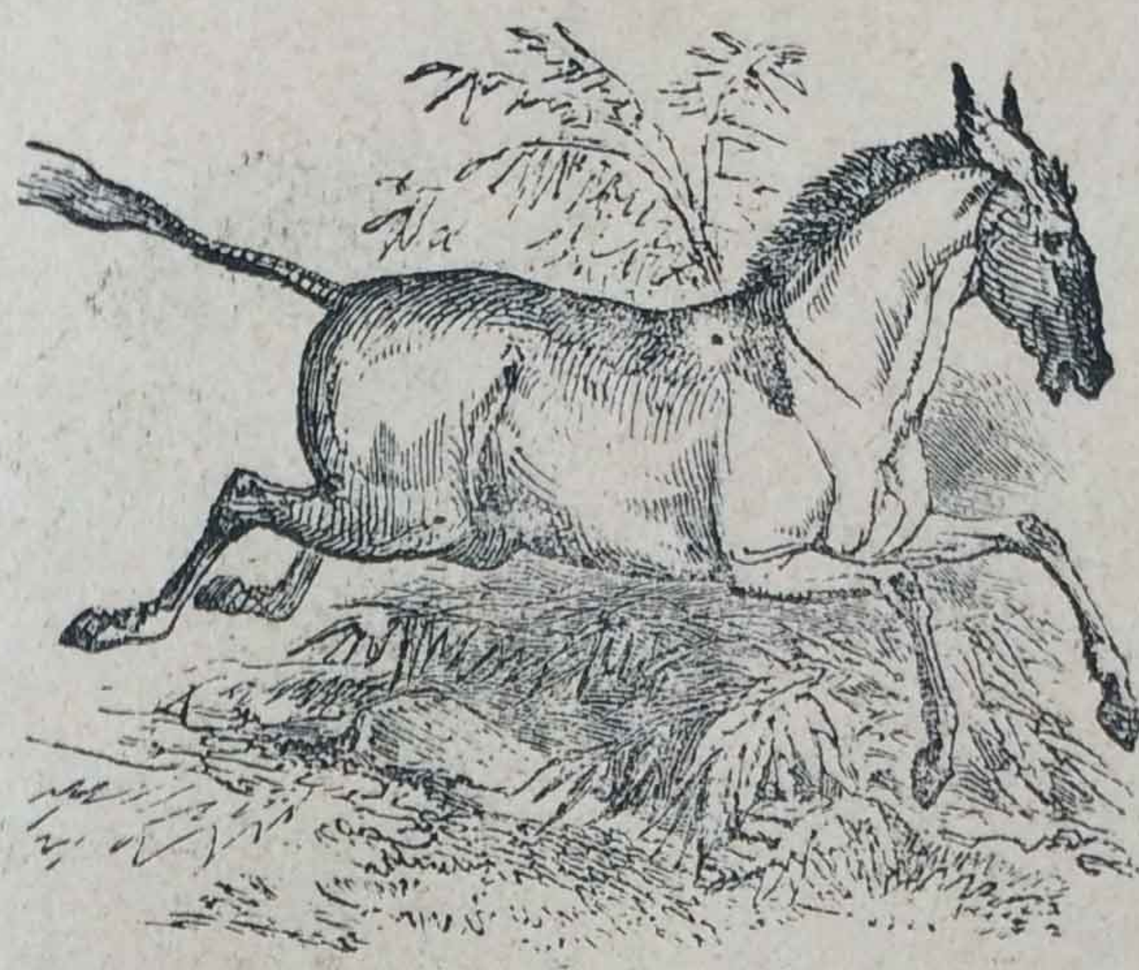

6

Եշ,

Է, շ, Եշ. մ, ա, գ, մագ. մ, ա, ա, մաա.
շ, ո, ւ, ն, շուն. ն, ո, ւ, շ, նուշ. ա, ո, ւ, ն,
ասուն, Եշ ու կով, շուն եւ կատու։

ձի, ձիտ, ձիւ, ձանկ, ձանձ, քար,
ձակատ, ձակատ. ձընձըղուկ, ձընձըղուկ,
ձընձըղուկ. ձան ձիկ, ձանձիկ. ձահ ի ճ,
ձահիճ. քաւ, քաւ իչ. ձար, ձար պիկ,
ձարպիկ. ձեր, ձեր մակ։

Հաս

Հաս , ասաղ , գաղ , ագաղ , գաղ , գաղ , գ

8

աքլոր եւ հաւ

հաւ , հաւ կիսիթ . աք լոր , աքլոր . հաւ եւ տչ աքլոր . հաւը կածէ հաւկիսիթ . աքլորը կը խօսի . ես հաւ մը ունիմ . իմ աքլորս կար-միր է ։

իմ աքլորս կուկուլիկու կընէ , քոյ հաւըդ ալ կածէ ։

9

Բաւ	Դաւ	Գաղ
Բառ	Գամ	Գիւք
Գառ	Կամ	Թուղթ
Նաւ	Համ	Ծայր
Շար	Կամ	Շիշ
Կաւ	Հաւ	Ջուր
Սար	Զար	Հայ
Դար	Կաղ	Ձեռք
Քար	Քաղ	Ոտք
Լաւ	Բուռ	Աչք
Կով	Լու	Ծունկ

10

Թանեակ	Դանեակ	Խաղաղ
Դաշնակ	Գրիչ	Աւազ
Քանակ	Քերիչ	Ձիւաղ
Զանգակ	Կաւիչ	Հաւկիթ
Թուշնակ	Կարիչ	Յակինթ
Օղակ	Ծաղիկ	Արտուն
Սմբակ	Շաղիկ	Խոհանոց
Սահակ	Նանիկ	Բարեք
Տանեակ	Աշուն	Զարեք
Մանեակ	Գարուն	Դաւիթ
Դալեռ	Տժգոյն	Խրճիթ
Տաւիղ	Անուն	Արմատուն
Անուշ	Քաղաք	Զուարթուն
Աղուշ	Վանդակ	Աւազ
Դանակ	Ծիծաղ	Բամբակ

11

Արեգակ	Տաղտրան	Վառարան
Ճոճանակ	Քառարան	Բառարան
Գանձանակ	Աղղական	Մանուշակ
Կարկանդակ	Բնական	Արուսեակ
Շուշանիկ	Լբատրան	Պաղաբեր
Անուշիկ	Վարժարան	Բարեբեր

12

Փոխ, փոխիկ	Կով, կովիկ
Շուն, շնիկ	Հորդ, հորդուկ
Մուկ, մկնիկ	Տուն, տնակ
Սան, սանիկ	Ձագ, ձագուկ
Մանուկ, մանկիկ	Հայր, հայրիկ
Էշ, էշուկ	Մայր, մայրիկ

13

Հաւը կածէ	Պօղոս կը գրէ
Շունը կը հաչէ	Պետրոս կը կարդա
Էշը կը զռա	Յակոբ կը խաղա
Ոչխարը կը մայէ	Սահակ կը խնդա

14

Ջուր	Ձանկ	Ցուցակ
Հուր	Ցանկ	Շիտակ
Սար	Գեր	Մկրատ
Քար	Կեր	Գաւաթ
Զար	Ցորեկ	Բաժակ
Ծառ	Կորեկ	Մարտիկ
Զառ	Կորագ	Թանակ
Թառ	Դարակ	Թռչակ

15

Եկու գարուն
Ինչպէս պիրուն
Բեր մեզ արեւ
Ցող ու անձրեւ
Իջիր գետին
Ջուր տուր հողին
Ցորեն բուսցուր
Պտուղ հասցուր
Ուտենք խմենք
Ասուած օրհնենք։

16

. . . Փիսի	Գետին . . .
. . . Հարսի	Ծակին . . .
Թաթիկ . . .	. . . Համար
Ճանկիկ . . .	. . . Նատած
. . . Նատած	Աղբոր . . .
. . . Դիմաց	Սիրուն . . .
. . . Սիրեմ	. . . Համբուրեմ

Փիսի փիսի
Նման հարսի
Թաթիկներով
Ճանկիկներով
Գետին նատած
Ծակին դիմաց
Ինչո՞ւ համար
Տրտում նստար
Անոր համար մուկ չի գտար
Աղբոր փիսիկ
Սիրուն փիսիկ
Եկու սիրեմ
Քեզ համբուրեմ

17

ՃՐՆՃՈՒՂԻԿՆԵՐ

Ա՜, ճրնճղուկիկ
Կարմիր տոտիկ
Ճերմակ փորիկ
Ուսես կուտիկ

Խմեա՛ Ջրիկ
Առուին մօտիկ
Երթա՛ս բուռնիկ
Զարդեր քաղիկ

18

Գիւղացիին մին
Մէջը մառանին
Ունէր մի խաշար
Պանիրի կաթար։

Ծակէն կը նայէր
Սիրտը կը ցաւէր
Հոն կար մէկ մուկ
Մեծկակ դիրուկ։

Կըսէ գիւղացին
Ձնչեմ կենդանին
Կաթուն կը բռնէ
Ու ներս կը հրէ։

Նա կը մանէ նեբա
Ինչ կընէ գիտե՞ս
Մուկը կը բռնէ
Պանիրը կուտէ։

19

Կաղ	Գողղ	Արեւ
Սաղ	Դողղ	Տերեւ
Վաղ	Լողղ	Լրճակ
Լաւ	Ուլ	Լեղակ
Բաւ	Կուլ	Գաղաք
Բալ	Ուշ	Սողալ
Նալ	Նուշ	Մոռնալ

Մօտենալ
Լուանալ
Ունենալ
Լրանալ
Իմանալ
Խռովիլ

Յորեանը բուսաւ
Սահակ սահեցաւ
Ներսէս նեղս մնաւ
Մանուկ մուկ տեսաւ
Վարդենին վարդ բերաւ
Պետրոս տուն գնաց։

20

Օձ	Տանձ	Արար
Իսկ	Գանձ	Կարօտ
Մուկ	Սանձ	Արտ
Զուլ	Խակ	Արատ
Կոր	Ցաց	Խաղաղ
Ծոր	Յանդ	Խաբուել
Զոր	Գանկ	Խարան

Օձ

Օձը կը սողա
Ձին կը փռնչէ
Պետրոս պարտէզ գնաց
Եւ գնդակ խաղացի
Վերժինի կերդէ
Ձապել կը պարէ։

Ձ1

Ծուռ	Ծեր	Ծունկ	Ոչխար
Ծուծ	Ձեր	Ձանկ	Գարի
Ծառ	Ձիր	Ծիրան	Ամառ
Քար	Ձոր	Ցորեն	Ձմեռ

Մեծատուն
Մեծագործ
Մեծասար
Ճգնաւոր

Փառաւոր
Զեռնասուն
Սիրասուն
Բանիբուն

Սիրուն գառնուկ
Ինչպէս փափուկ
Գնա արօտ
Քաշեմ կարօտ

22

Բաթ	Սար	Փողոց
Թաթ	Թառ	Սըղոց
Բօթ	Փառ	Փափաք
Թուրթ	Գաս	Դայեակ
Փակ	Նուռ	Թուրթակ
Փոս	Դուռ	Թանակ
Փոր	Լուր	Փուռար
Հօր	Հուր	Նորանոր

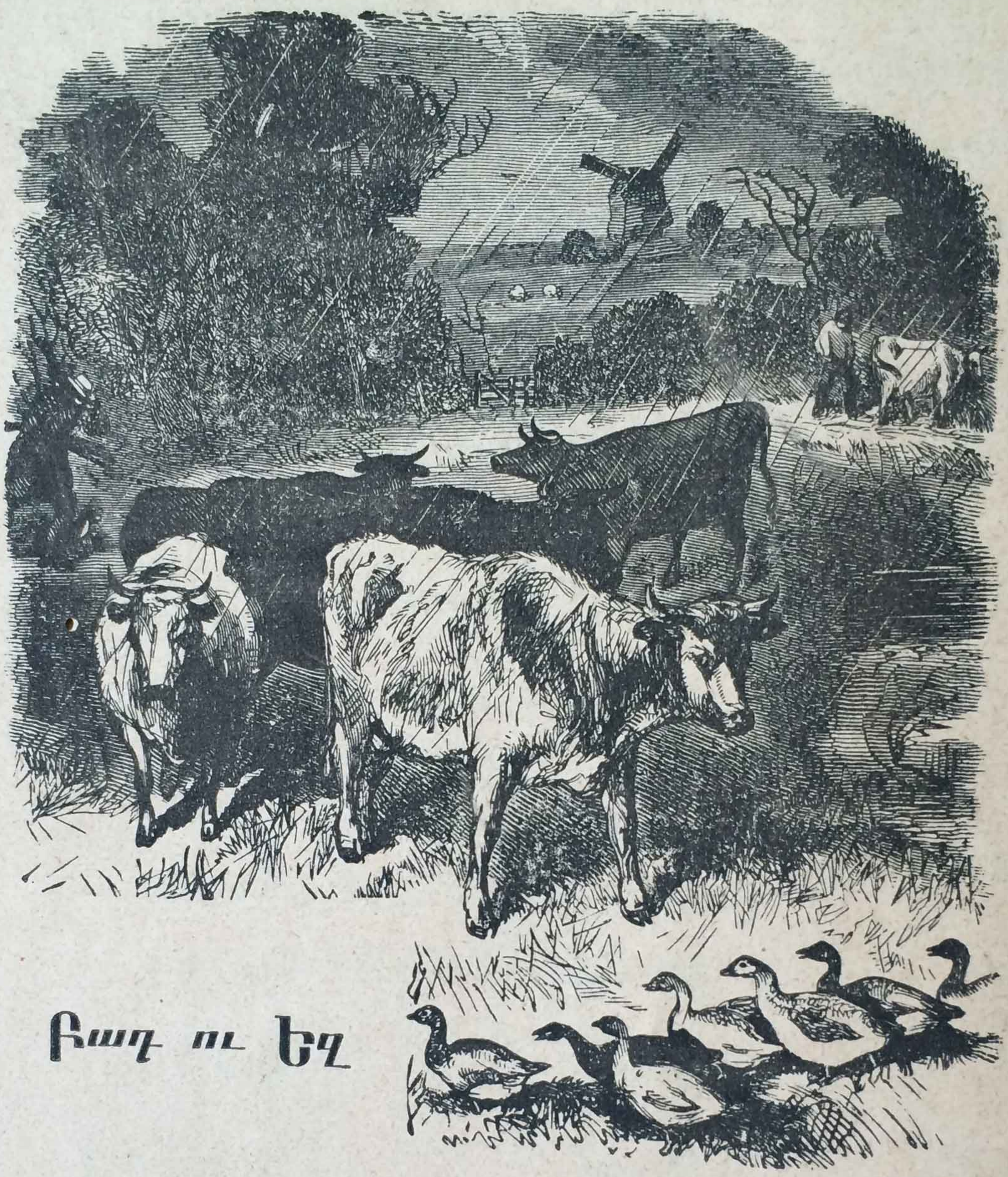

Բադ ու Եզ

Բադիկ բադիկ
Կարմիր թաթիկ
Կերթաս կամաց
Ձագերդ առած
Ջուր գանելու
Լուանալու

Կով

23

Կով	Ոտք	Երկայն	Շարժէ
Հով	Զորս	Երկու	Կուգայ
Մօ մօ	Խոտ	Խոշոր	Սոյնք
Պոչ	Քովիկ	Կենդէ	Եղջիւր

Կովը մօ մօ
Կը բառաչէ
Ականջները
Կը շարժէ
Երկու եղջիւր
Խոշոր աչքեր
Երկար պոչ մը
Ունի կովիկ

Դանդաղ դանդաղ
Զոլս ոտքերով
Կելնէ կուգայ
ձորձօրալով

24

Քար	Աղի	Մատանի
Կար	Բարի	Աքաղաղ
Քիթ	Քամի	Բարեսիրտ
Քիչ	Տարի	Քարասիրտ
Ճիչ	Զորի	Գթասիրտ
Ականջ	Ջուրթակ	Սիրուն
Ախորժ	Թուրթակ	Թագուն
Քացախ	Աւան	Մրջուն
Բանջար	Գարուն	Թռչուն

Քոյրս ջուրթակ կ'ածէ
Զապել պար կը խաղայ
Պետրոս երկու խնձոր գնեց, մին քնձ տուաւ
մին Զապելին։

25

Պար	Լապտեր	Նահապետ
Պատ	Պաշար	Կարապետ
Պարկ	Պարապ	Վարդապետ
Պահ	Պալար	Մայրապետ
Պիղծ	Կլոր	Օգտակար
Պիշ	Բոլոր	Ծիծեռնակ
Գեղեցիկ	Սալոր	Կնքահայր
Երգեմ	Խնձոր	Կնքամայր

Ահա ծիծեռնակ
Սիրուն թռչնակ
Որչափ արագ թռչիս
Այնչափ գեղեցիկ երգեմ։

26

Զատիկ	Աստուծոյ
Թաթիկ	Սրբազան
Սիրով	Յիսուս
Գորով	Իմ յոյս
Մօրով	Եղբայր
Սաղարթ	Քոյր
Զուարթ	Համբոյր

Զատիկ է զատիկ
Ինչ օր գեղեցիկ
Եղբայր ու քոյր
Մին միւսին տայ համբոյր
Զատիկ է եկեր
Մեզ նոր օր բերեր
Եղբայր քոյր սիրով
Հօրով ու մօրով
Համբոյր տան սիրով։

ՊԼԼՊՈՒԼ

27

ՊԼԼՊՈՒԼ
ԱՆՂՈՒԼ
Համայն
ըղձանան

Այդպէս
Ծածկեա
Մարդեր
Դաշտեր

ՊԼԼՊՈՒԼ
ԱՆՂՈՒԼ
Ի վիշտ
Դու վիշտ
Աշխարհ համայն
Քեզ ըղձանան

Ինչու այդպէս
Դէմքդ ծածկեաս

Ահա մարդեր
Կանանչ դաշտեր
Թռիր երգէ
Ամէն քոյ է։

28

Յակոբոս բարի և աղքատասէր տղայ մը էր։ ամէն առաւօտ կանուխ կելնէր, նախ իւր աղօթքը կընէր և ապա կակաէր դասերը պատրաստել։

Յակոբոս ամենէն ալ կը սիրուէր։

Յիսուս բարի աղաքնները օրհնեց։

Յակոբոս ամէն Կիրակի օր հօրմէն տասը փարայ կառնէր և աղքատին կուտար։

29

ՀՆՉՄԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ [1]

(,) Ստորակէտ

(.) Միջակէտ

(:) Վերջակէտ

(՝) Մակաբերակէտ

(՝) Բութ

(՛) Շեշտ

(՞) Ոլորակ կամ պարոյկ

(՜) Երկար

(~) Տողադարձ

( ) Փակագիծ

(») Չակերտ

---

(1) Դասատուն ասոնց նշանակութիւնները և գործածութեան եղանակը պիտի սովրեցնէ աշակերտաց, զանազան օրինակներով։

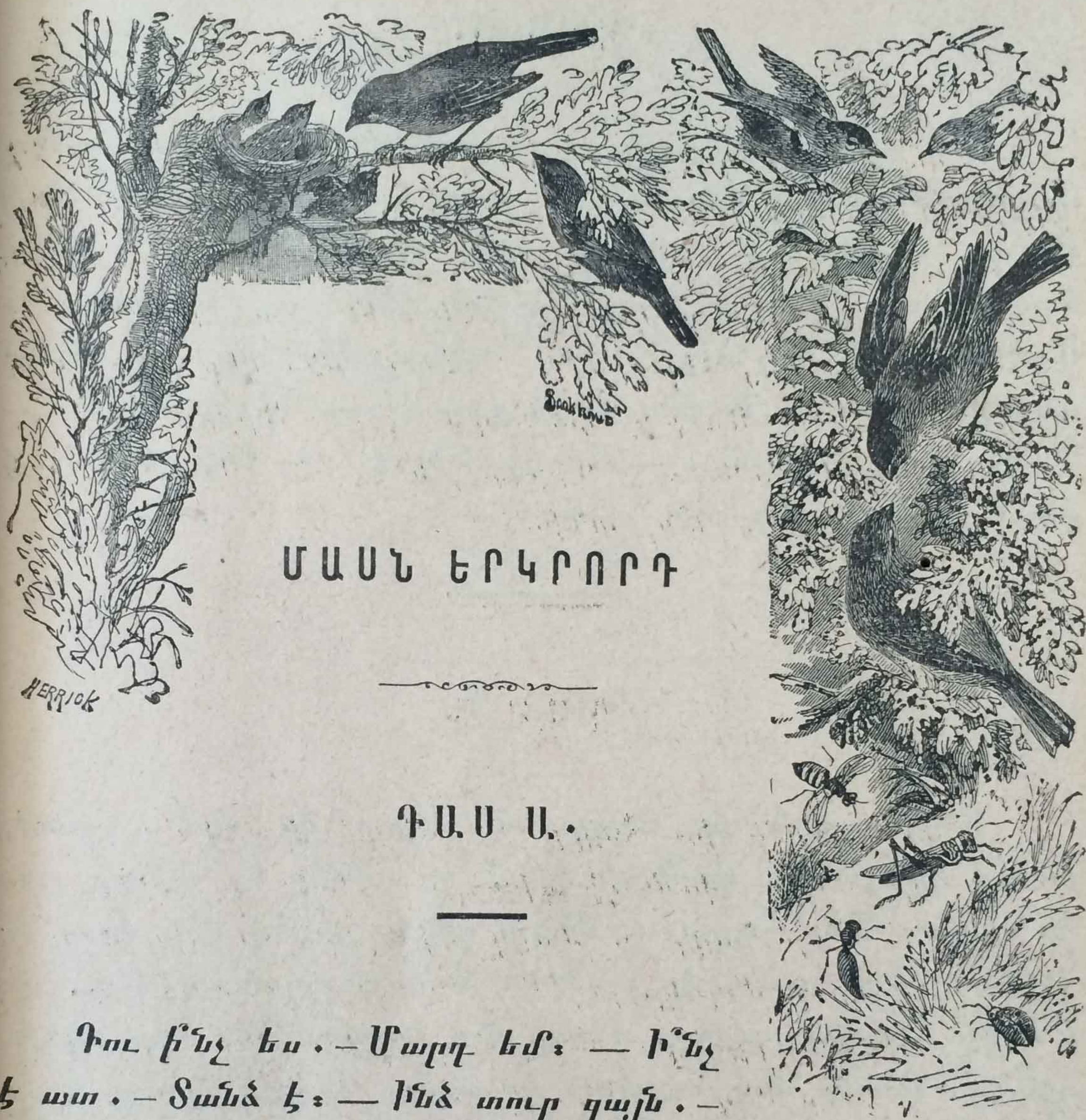

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԱՍ Ա.

Դու ի՞նչ ես. — Մարդ եմ։ — Ի՞նչ է սա. — Տանձ է։ — Ինձ տուր զայն. — Չեմ տար։ — Ո՞վ է ան. — Քույրս է։ — Զին ո՞ւր է. — Հոս է։ — Բեր այս տեղ. — Չի դար։ — Հաց տուր ինձ. — Առ հաց։ — Ա՛ս քիչ է, դեռ տուր. — Ո՛չ, բաւ է, սա և կեր։ — Ի՞նչ մեծ ծառ, բայց մեղք որ չոր է։ — Ա՛ս ի՞նչ գեղ օդ է, շատ ցուրտ է. — ո՛չ այսօր շատ տաք է։ — Տե՛ս, ինչ մեծ մուկ է։ —

ԴԱՍ Բ.

Հոս այծ մը կայ ժիր, հոն շուն մը կայ քաջ։ — Քիչ մը թուղթ տուր ինձ։ — Ա՛ս շատ հատ թուղթ է։ Քար մը առ ու բեր։ — Թույլ մը չուր։ — Ափ մը հող։ — Հող հաւ կա՞յ։ — Ո՛չ, բաղ կայ։ — Տե՛ս ինչ չար թռչուն։ — Ցաց ծառ մը կայ ձեր քով։ — Հում մի՞ս կեր։ — Խե՞նթ ես, ինչ ես։ — Ա՛ս ինչ կարճ դաս է։ — Գիրքդ ո՞ւր է։ — Բաղցը չուր կը խմե՞ս։ — Միրգը ի՞նչ է։ — Ո՞ւր տեղ հայ կայ։ — Այն տեղ ինչ ունիս։ —

ԴԱՍ Գ.

Բարի տղան իր հայրը ու մայրը կը սիրէ, անոնց խօսքը կը պահէ, վասն զի գիտէ որ անոնք ալ զինքը շատ կը սիրեն։ Մեր հայրը ու մայրը գիշեր ցերեկ մեր վրայ կը հսկեն, մեզի համար կը յոգնին։ Զանոնք որչափ սիրենք, քիչ է։ Երբ հիւանդ ըլլանք, անոնք մեզ կը խնամեն։ Երբ անօթի ըլլանք, անոնք մեզ ուտեստ կուտան։ Ուստի պէտք է որ, երբ մենք մեծնանք և անոնք ծեր ու տկար ըլլան, մենք ալ զիրենք խնամենք և յոգնինք անոնց համար։

Աստուած բաց է. — Հայրդ ու մայրդ պատուէ, որպէս զի քեզի բարիք դայ։ Զար տղան իր հայրը ու մայրը չի սիրեր, և Աստուած ալ զինքը չի սիրեր։

ԴԱՍ Դ.

ՈՐԿՐԱՄՈԼ ՇՈՒՆԸ

Մէկը կար մէկը չի կար, շուն մը կար։ Այդ շունը օր մը տեղէ մը կտոր մը միս գողցաւ ու բերնին մէջ առած՝ փախաւ։ Ճամբան գետակ մը կար, որմէ պէտք էր անցնիլ։ Շունը ջուրը մտաւ ու լողայ, որպէս զի դիմացը անցնի։ Ցանկարծ ջուրին մէջ ուրիշ շուն մը տեսաւ, որ իրեն պէս խոշոր կտոր մը միս խածած կը լողար։ Շունը յանկարծ իր միսը թողուց ջուրին մէջ և միւս շունին վրայ վազեց։

Բայց գիտէ՞ք, գլխուն ինչ եկաւ։ Ջուրին մէջ տեսած շունը իր շուքն է եղեր. հոն ոչ շուն կար և ոչ միս։ Այնպէս որ ագահ շունը, որ կ'ուզէր միւս միսն ալ առնել, վրայ տուաւ նաեւ իր միսը, զոր գետին ջուրը առաւ տարաւ։

ԴԱՍ Ե.

ԳԱՌՆՈՒԿՆ ՈՒ ԻՐ ՄԱՅՐԸ

Ինչո՞ւ կուլաս, խեղճ Գառնիկ։
— Շատ ծեծ կերայ ես, մայրիկ։

Քեզ ո՞վ ծեծեց, իմ Գառնիկ։
— Կախարդ պառաւ մէկ կընիկ։
Ի՞նչու ծեծեց քեզ, Գառնիկ։
— Կայի ծառին տակ, մայրիկ։
Ինչո՞վ ծեծեց քեզ, Գառնիկ։
— Մեծ փայտով մը, իմ մայրիկ։
Ո՞ր տեղ զարկաւ քեզ, Գառնիկ։
— Թաթիկներուս զարկաւ, իմ մայրիկ։
Ի՞նչպէս լացիր դուն, Գառնիկ։
Մէ, մէ, մէ, մէ, իմ մայրիկ։

ԴԱՍ Զ.

ԳՈՂԵՐՆ ՈՒ ԷՇԸ

Երկու գող տեղէ մը էշ մը գողցան. բայց եկու տեսող, մէկը էշը պիտի ծախեմ, միւսն ալ պիտի հեծնեմ կ'ըսէր,

այնպէս որ ՝կռիւ մը բրթաւ իրենց մէջ։ Երբ իրենք, էշը թողած, կռուի մէջ էին, երրորդ գող մը վրայ հասաւ, կամաց մը իշուն վրայ հեծաւ ու առաւ փախաւ։

Բառոյական վարժութիւն. — Զարերը իրարու հետ չեն համաձայնիր։ — Գէշ վաստակէն խեր չկայ (1)։

Բառական վարժութիւն. — Ի՞նչ է վանկը. — Ո՞ր բառերը միավանկ կ՚ըսուին. — Միավանկ բառերու օրինակներ։ — Երկու վանկով բառերու օրինակներ, նախորդ դասերուն մէջէն։ Մէն մի բառի նշանակութիւնը բացատրել ու բացատրել տալ որչափ կարելի է մանրամասնաբար ու օրինակներով։

ԴԱՍ Է.

ՃԱՆՃՆ ՈՒ ՄԵՂՈՒՆ

Օր մը մեղու մը ճանճ մը տեսաւ իր փեթակին քով. — «Հոս ի՞նչ գործ ունիս», ըսաւ անոր բարկացած ձայնով. «կորիր ասկից, անշահ ճանճ, որ բզզալէ և ասդիէն անդիէն, աղտոտ տեղերէ ուտելիք ժողուելէ ուրիշ գործ չունիս»։ — Ի՞նչ ընեմ, պատասխան տուաւ ճանճը, ինչպէս կրնամ այնպէս կ՚ապրիմ. բայց աղքատ ըլլալը յանցանք չէ, մինչդեռ հպարտ ըլլալը մեծ պակասութիւն է։

---

(1) Դասատուն տոյն բառոյական վարժութիւնները պիտի ընդլայնէ աշակերտաց՝ ի հարկին, զանազան օրինակներով։

Բարոյական վարժութիւն. — Հպարտութիւնը և բարկութիւնը դէշ վարմունք են։

Բառական վարժութիւն. — Ո՞ր բառերը բազմավանկ կ'ըսուին. — Գտնել այս դասին մէջ մէկ, երկու և երեք վանկով բառեր։

ԴԱՍ Ը.

ԱՂՕԹՔ ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ

Ո՛վ մեր հայրը, որ երկինքն ես, քու անունդ սուրբ ըլայ, թագաւորութիւնդ թող դայ, ինչպէս երկինքի մէջ, նոյնպէս ալ երկրի վրայ քու կամքդ թող ըլայ։ Մեր

ամէն օրուան հացը այսօր ալ տուր մեզ, և մեր մեղքերը
ներէ մեզի, ինչպէս որ մենք ալ մեզի դէմ մեղք գործողնե-
ներուն կը ներենք. մեզ փորձութեան մէջ մի՛ ձգեր, հապա
չարէն փրկէ զմեզ, վասն զի թագաւորութիւն, զօրութիւն
ու փառք քուկդ են հիմայ և ամէն ատեն և յաւիտեան.
Ամէն։

Առածներ. — Խելքին՝ մէկը բաւ է, անխելքին՝ հազարը
խեր չըներ։ — Աւելորդ կամ կարօտի, պատճառ է շատ վնասի։

Բաղադրութիւն. — Ուշադրութիւն, օգտակար, տգէտ,
անօգուտ, հարկաւոր (1)։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Փոքրիկ տակառ մը ունիմ ճեմի ճերմակ,
Եւ մէջի չուրն է երկու տեսակ.
Ա՛ւ ինչ է, տեսնեմ դուք պիտի գտնո՞ք։

---

(1) Դասատուն ոչն բառերուն իմաստը պիտի սովրեցնէ աշակերտաց հարկ եղած բացատրութիւններով ու օրինակներով։

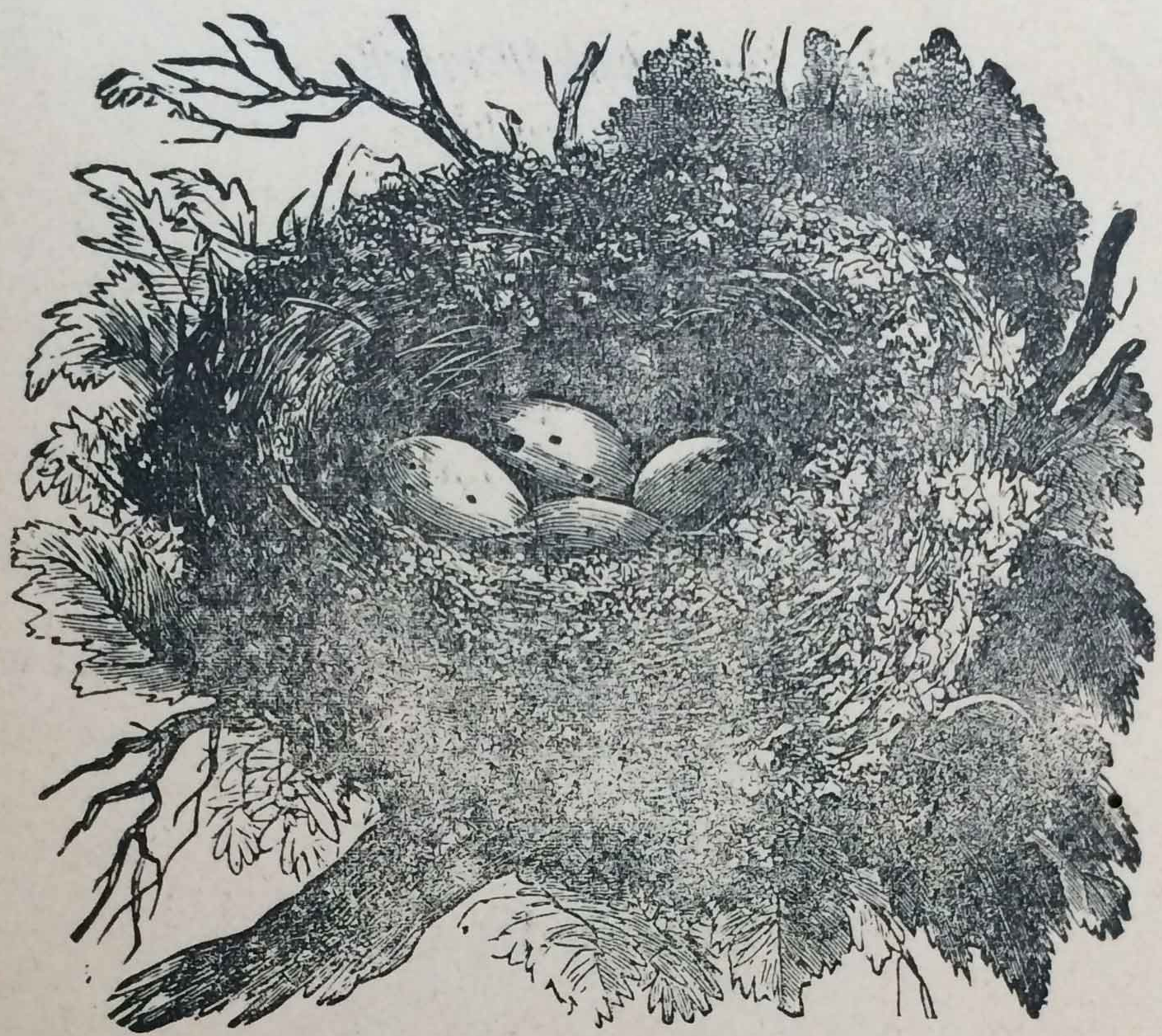

ԴԱՍ Թ.

ԱՍՏՈՒԱԾ

Ո՞վ խրատեց մլրջիւնին
Դեռնոյը ծակել,
Բոլոր ամառ մեծ ջանքով
Պաշար հաւաքել։

Ուժէ ուստ, ինձ ասէք,
Փոքրիկ թլուչունը,
Յարդէ, ճիւղէ և բլրդէ
Շինել իր բոյնը։

Ո՞վ խրատեց մեզուին
Հրաշալի բանիւ,
Ծաղկանց մեղր քաղել
Անուշ ու աղնիւ։

—

Աստուած է այդ վարժապետ
Բարի, անսահման։
Ջանացէք միշտ կատարել,
Իր սուրբ հրաման։

ԴԱՍ Ժ.

ԴՊՐՈՑԸ

Ահաւասիկ դպրոցը, վարժապետը դաս կուտայ. տղաք, աչքերնին իրենց գիրքերուն վրայ, ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընեն վարժապետին ըսածները։ Մտիկ կ'ընեն, որպէս զի սովրին և երբ մեծնան, օգտակար մարդիկ ըլլան։

Տգէտը անօգուտ է ոչ միայն ուրիշներուն, այլ և ինքն իրեն։

Տղա՛ք, առտուն երբ կ'ելլէք, սիրով գացէք դպրոց, վասն զի հոն է որ մարդ պիտի ըլլաք, հոն պիտի սովրիք բոլոր այն բաները, որոնք հարկաւոր են մարդուս։

Սիրեցէք դպրոցը։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Գլուխս կտրեցին,
Սրտիկս հանեցին,
Գինի խմցուցին,
Լեզուս բացուեցաւ,
Խօսիլ սկսայ։

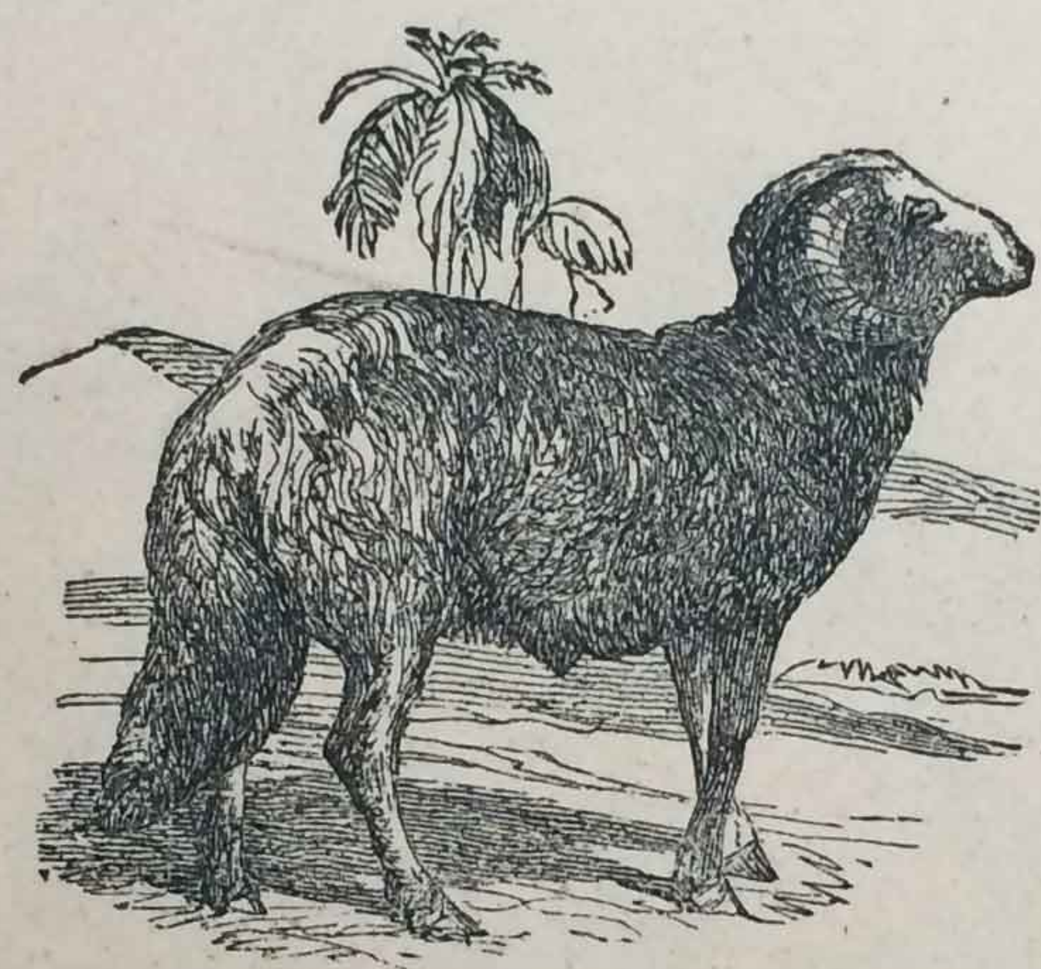

ԴԱՍ ԺԱ.

ԳԱՌՆՈՒԿ

Սիրուն անմեղ իմ գառնուկ,
Բուրդըդ ճերմակ ու փափուկ,
Դաշտ վազելով ու արօտ,
Մօրըդ կը քաշես կարօտ,
Մէջ լար, գառնուկ սիրական,
Փոքրիկ տըղու մը նման,
Կուգայ մայրըդ, հետը շատ
Կը բերէ քեզ անուշ կաթ։

Բառական վարժութիւն (1). — Ժամ, ժամացոյց։
Գործ, գործաւոր, գործունեայ, անգործ։
Խելք, խելացի, անխելք։
Միս, մսեղէն, մսավաճառ, մսակեր։
Ծաղիկ, ծաղկիլ, ծաղկավաճառ, ծաղկասէր։

ԴԱՍ ԺԲ.

ՁԱՏ ՁԱՏ ԵՒ ՄԻԱՍԻՆ

Մինաս ու իր քոյրը Աղաւնի իրարու հետ միատեղ կը խաղային։ Մինաս իր հոլը կը դարձնէր. Աղաւնի ալ իր

---

(1) Դասատուն սոյն ածանցումները մի առ մի բացատրէ ու բացատրել տայ աշակերտայ՝ ի հարկին ուրիշ օրինակներով։

տիկինով կը խաղար։ Մինաս Աղաւնին բարկացաւ. — «Իմ հոլիս մի մօտենար, ինձի հետ մի՛ խաղար, ըսաւ։ — «Դուն ալ իմ տիկինիս ձեռք մի՛ դպցներ», պատասխանեց Աղաւնի նեղացած։

Տղայք քիթերնին բերանին թթուեցուցին, իրարմէ հեռացան ու սկսան առանձին խաղալ։ Բայց մինակ սկսուած խաղը երկար չքշեց և մեր տղայք շուտով մէկդի նետեցին իրենց խաղալիկները։

Առածներ. — Նաւին ղէկ, մարդուն խելք։

Բառական վարժութիւն. — Գտնել հետեւեալ բառերէն չինուած ուրիշ բառեր ու անոնց նշանակութիւնը բացատրել։

Շաքար, Հաւ, Օր, Ճերմակ, Ճաշ, Աղօթք, Աշխատութիւն։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Օրան օրան ժուռ կուգայ,
Ոտներ չունի ման կուգայ,
Բերան չունի կուլ կուտայ.
Ըսէք տեսնեմ ի՞նչ է նա։

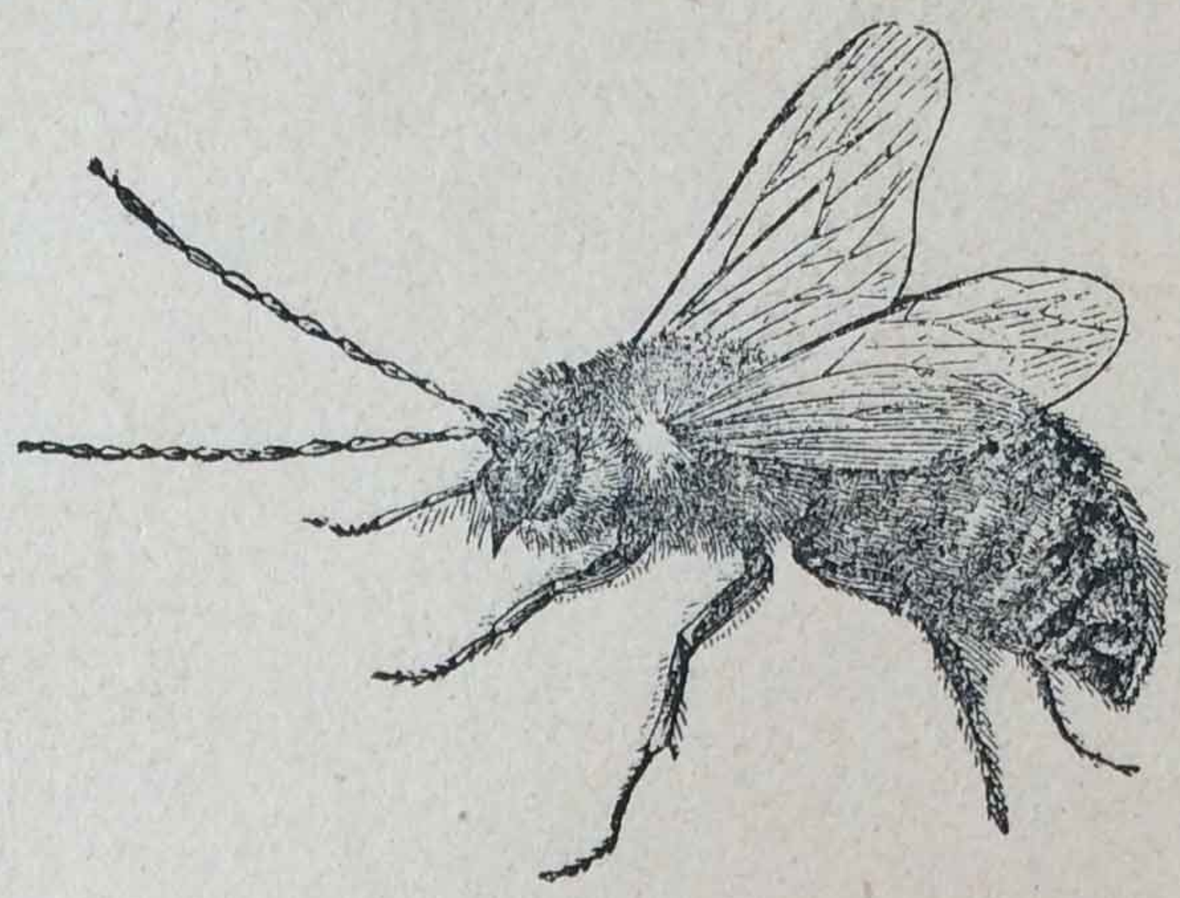

ԴԱՍ ԺԴ.

ՄԵՂՈՒ

Հա՛, ծաղեցաւ արեգակը,
Հա՛, ծաղկեցաւ մանիշակը.
Մեղուն թողուց իր փեթակը,
Տըզզի՛զալով, տըզտըզալով։
Մեղուն թռաւ ծաղկէ ծաղիկ,
Մեղը առաւ քաղցր–անուշիկ,
Մոմը տարաւ հոտոտ, լուսիկ,
Պըզպըզալով, պըզպըզալով։
Անուշ մեղրը՝ մանր տղոց,
Դեղին մոմը՝ ամէն սրբոց։

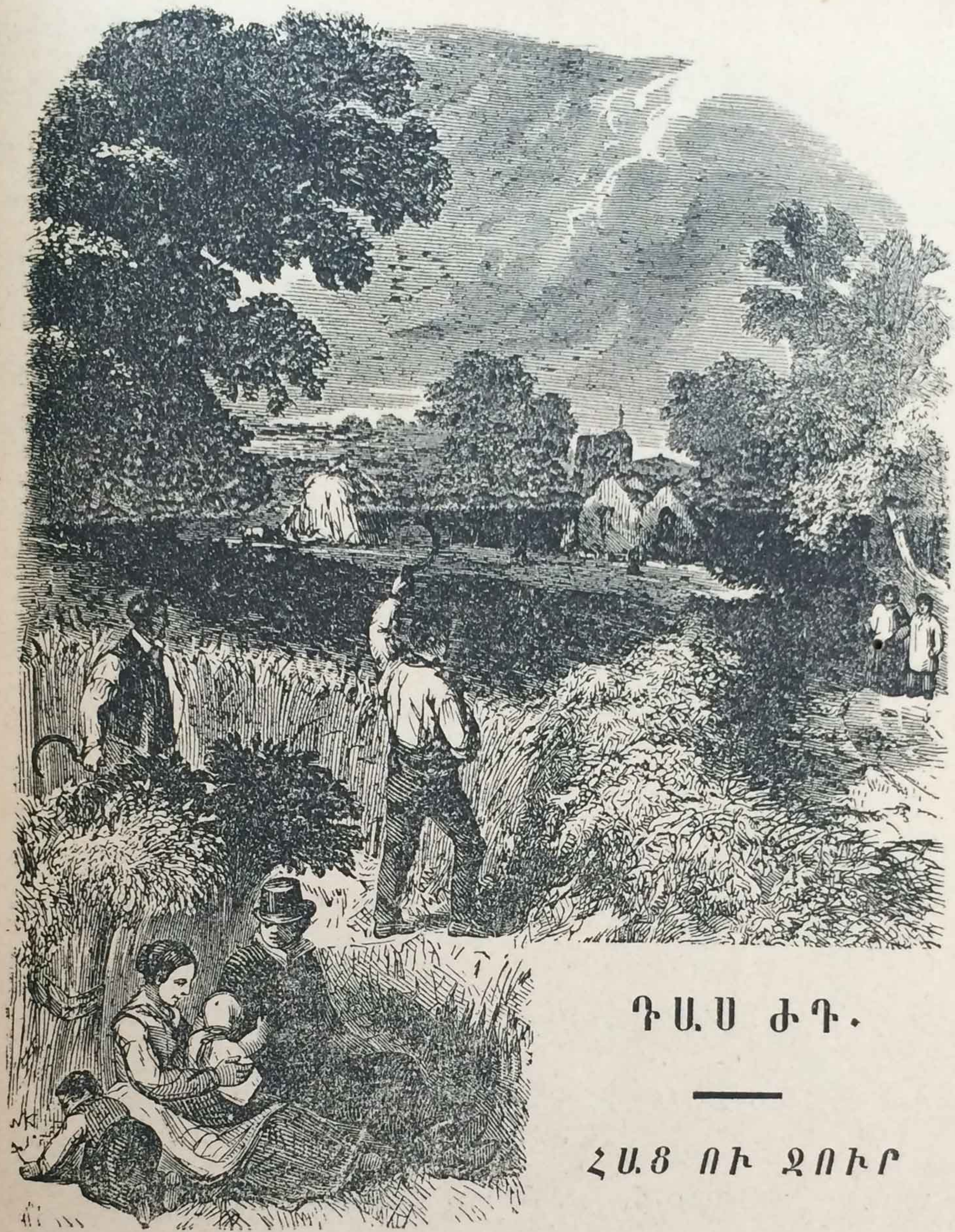

ԴԱՍ ԺԴ.

ՀԱՑ ՈՒ ԶՈՒՐ

Հացը մարդուս գլխաւոր ուտելիքն է։ Հացը կը շինուի ալիւրէն, առաջ ալիւրը կը մաղեն, ետքը տաք ջրով կը շաղուեն, խմոր կը շինեն. խմորը շաղուելու ժամանակ հետը թթխմոր կը խառնեն, ետքը վրան աղէկ մը կը գոցեն։ Խմորը տաշտին մէջ քիչ քիչ կը քացխի։ Հացագործը կ'առնէ հատած խմորը, անով կլոր կլոր գունտեր կը շինէ և

այդ գունաները կ'ելնէ փառան մէջ, որով կունենանք հացը։

Իսկ ջուրը մարդիկ չեն շիներ։ Ջուրը այնքան հարկաւոր է մարդոց որ, Աստուած առատութեամբ կը բաշխէ զայն հարուստին ու աղքատին։ Մարդիկ խմելու ջուրը կ'առնեն աղբիւրներէն ու գետերէն։ Ուր որ աղբիւր կամ գետ չկայ, հողը խորունկ կը փորեն, ջրհոր կը բանան և այս ջրհորէն ելած ջուրը կը խմեն։ Մարդ առանց ջուրի չկրնար ապրիլ։ Կենդանիներն ալ ամբողջ պիտի մեռնէին՝ եթէ ջուր չ'ըլլար։

ԴԱՍ ԺԵ.

ՆԱՊԱՍՏԱԿ

Մի վազեր այդչափ ալագ,
Իմ աղուորիկ նապաստակ,
Շատ պզտիկ ես տակաւին,
Թաթիկներդ կը յոգնին։

Ես քեզ համար հաց բերեմ,
Շաքարեղէն կերցնեմ,
Մինչեւ մեծնաս զօրանաս,
Ցատկելով քովը խաղաս։

Ծանր ծանր կը քալես,
Սիրտս վեր վեր կը հանես,
Կը թողում քեզ ապա ես,
Կ'երթաս դաշտը կ'արածես։

ԴԱՍ ԺԶ.

ԳԱՑԷՆ ՈՒ ԳԱՌՆՈՒԿԸ

Ոչխարները իրենց գոմին մէջ փակուած էին։ Անօթի գայլ մը եկաւ գոմին տախտակներուն ճեղքերէն ներս նայեցաւ՝ հասկնալու համար թէ ներսը ինչ կայ ինչ չկայ։ Անցաւ

փորձ գառնուկ մը՝ որ գայլն ինչ է չէր գիտեր, անոր հետ խօսքի բռնուեցաւ։ — Հոս ի՞նչ գործ ունիք, ըսաւ որկրամոլին։ — Կակուղ ու թարմ խոտ ուտելու եկայ. ես քիչով գոհացողներէն եմ։ — Եթէ այդպէս է, պատասխանեց գառնուկը, միասին արածինք »։

Խեղճ գառնուկն անմիջապէս դուրս եկաւ ու գայլը պատառ պատառ ընելով լափեց զայն։

Բարոյական վարժութիւն. — Ինքզինքնին գովողներուն գեղեցիկ խօսքերէն խաբուելու չէ։ Մարդիկը պէտք է դատել իրենց գործերուն համեմատ և ոչ թէ խօսքերուն։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Զորս եղբայրներ կան, որք իրարու եռեւէ կը վազեն, բայց իրարու չեն հասնիր։

Առած. — Մէկ ըսէ՝ հինգ լսէ. հինգ չափէ՝ մէկ կտրէ։

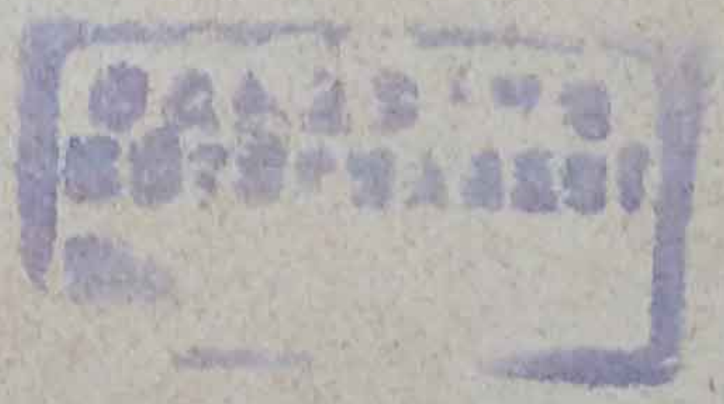

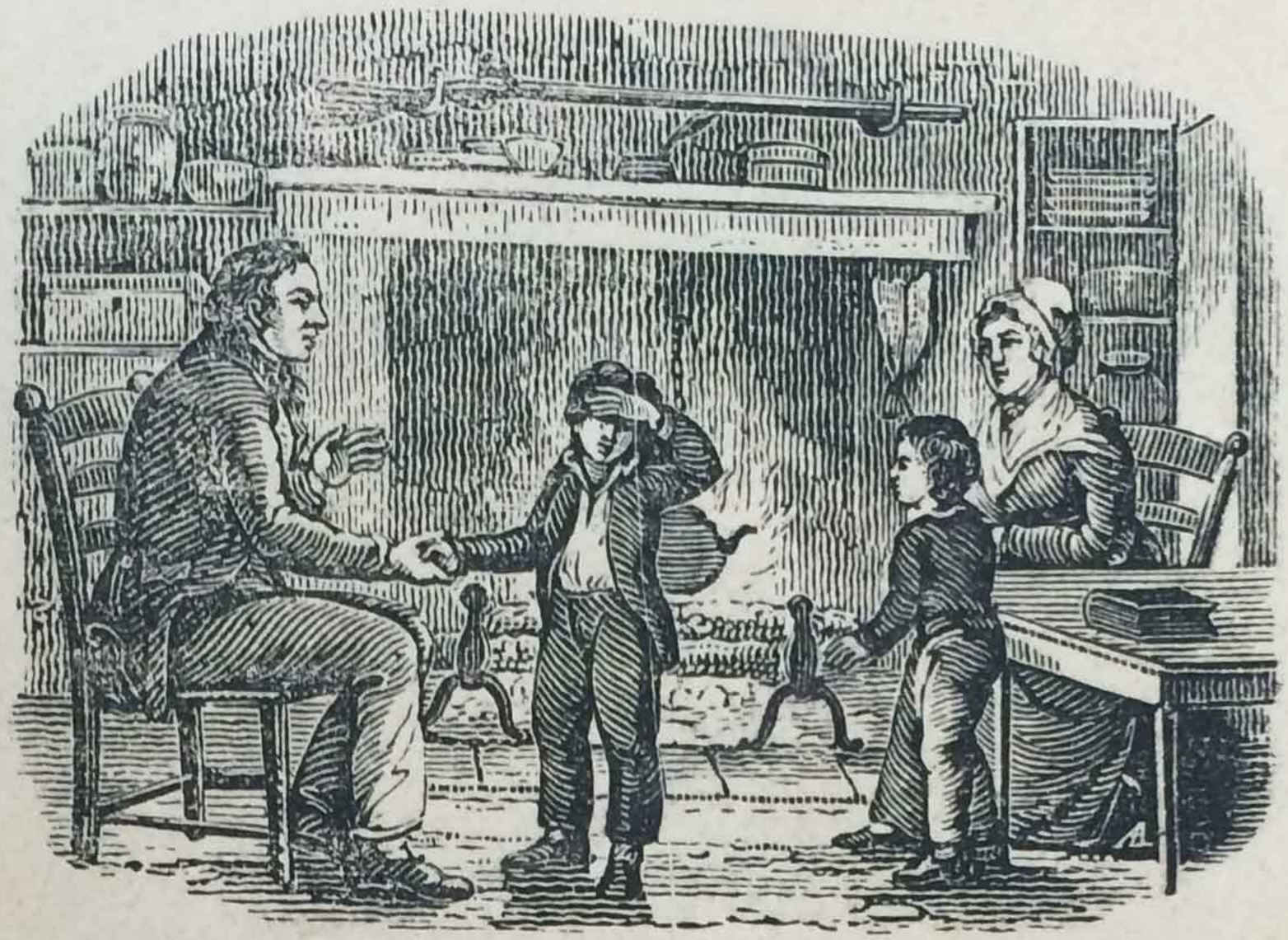

ԴԱՍ ԺԷ.

ՀՀԱՎ ՈՒ ԵՐԵՒՆԱՎ

Պզտիկ Խաչիկ օր մը սեղանի մը վրայ ելած կը գոչէր. «Հայր, եկուր նայէ՛ որչափ մեծ եմ»։ Երբ սեղանէն վար իջաւ, հայրը ըսաւ իրեն. «Այո՛, մեծ կերեւնայիր, վասն զի սեղանին վրայ ելած էիր, բայց հասակդ պզտիկ է։ Պէտք է ելլալ և ոչ թէ երեւնալ»։

Խաչիկ, որ փոքր էր, կուզէր մեծ երեւնալ. ըսել է անապարծ մըն էր։ Ցրաք պէտք է միշտ աշխատին գեղեցիկ ձիրքեր վաստակելու. բայց երբ ուզեն չունեցածնին ցուցունել, ծաղրելի կ'ելլան։

Առած. — Օձը ծաղկէն թոյն կը շինէ, մեղուն մեղր։ Հաւը երբոր ջուր կը խմէ՝ վերս կը նայի։

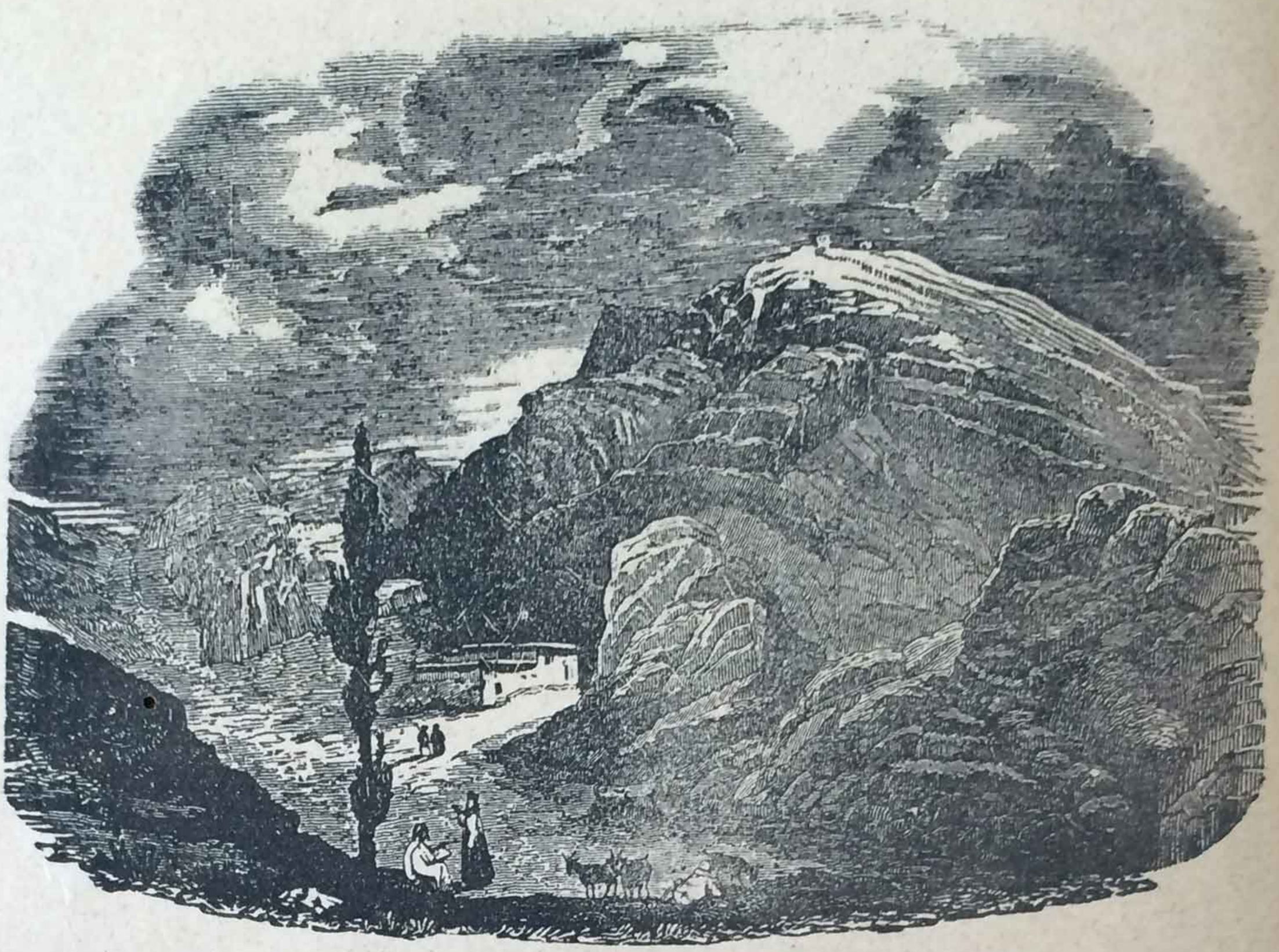

ԴԱՍ ԺԸ.

ՊԱՌԱՒՆ ՈՒ ԱՑԾԸ

(ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԵՐԳ)

Պառաւն այծ մ'ունէր,
Փոքրիկ սիրուն այծ.
Ինքն անով կ'ապրէր,
Աղքատ մնացած,
Խեղճուկ ու մինակ
Աղքատ մնացած։

Իր այծիկն օր մի
Նա դաշտը տարաւ,
Ի ծայրանց հովտի
Արածել տուաւ,
Կուշտ կուշտ, կուշտ կուշտ
Արածել տուաւ։

Մարտ ամսի վերջն էր,
Ցուրտ հով մը փչեց,
Պառաւի աչքէն
Այծն հեռու վանեց,
Ափսո՜ս, մեծ ափսո՜ս,
Այծն հեռու վանեց։

Ի հարկէ դայլեր
Այծը լափեցին,
Խեղճուկ պառաւին
Կոտոշներ թողին,
Միայն և միայն
Կոտոշներ թողին։

Պառաւն էր նստած
Փունջ խոտը ձեռին։
Այծը կը կանչէր
Ձայնով տրտմագին.
— «Է՛կ, էկ, էկ, էկ» —
Ձայնով տրտմագին։

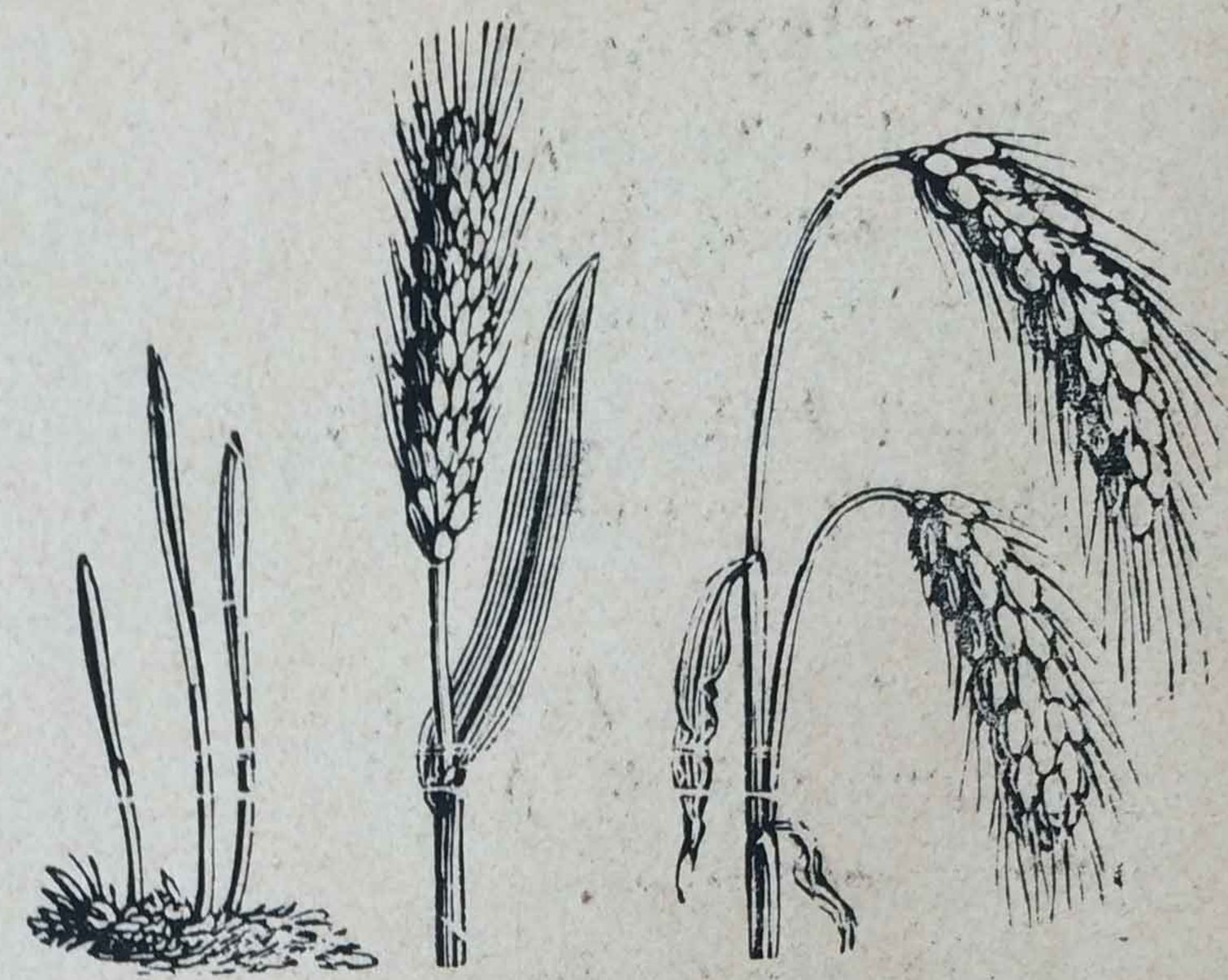

ԴԱՍ ԺԹ.

ՊԱՐԱՊ ՀԱՍԿԸ

«Հայր, կ'ըսէր Յակոբ իւր հօրը. սա հասկերը, զոր քիչ առեն պիտի կտրեն, ամենքն ալ դէպի վար ծռեր են։ Ինչո՞ւ միայն սա գլուխը վեր բռնէր է»։ — Վասն զի, պատասխանեց հայրը, գլխուն մէջ պարապ ու թեթեւ է։ Պարապ հասկը, տղաս, կը նմանի այն հպարտ անխելքին, որ ամէն տեղ գլուխը վեր կ'առնէ և կը հպարտանայ։ Ընդհակառակն լեցուն հասկը աշխատասէր ու համեստ աշակերտին կը նմանի։ Հպարտութիւնը միշտ անխելքութեան նշան է, իսկ համեստութիւնը ընդհանրապէս ճշմարիտ արժանիք մը կը ցուցունէ»։

Բառական վարժութիւն. — Ի՞նչ կ'ըսեն՝ կոշիկ շինողին, հագուստ կտրողին, կերակուր եփողին, կաթ ծախողին, գիրք ծախողին, երկաթէ բաներ շինողին։

ԴԱՍ Ի.

ԱՆՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Ստեփան ամէն օր դպրոց երթալու համար կամուրջէ մը կ'անցնէր։

Մայրիկը միշտ կ'ըսէր իրեն. «Տղաս, կամուրջին եզերքէն վար մի՛ ծռիր, ջուրը կ'իյնաս։

Բայց Ստեփան շատ կը փափաքէր պատին վրայէն գեռը նայիլ և ինքնիրեն կ՚ըսէր. — Կարելի է որ ջուրին մէջ ձուկեր կը տեսնեմ։

Օր մը Ստեփան կամուրջին եզերքն ելաւ, երկնցաւ ու սկսաւ նայիլ։

Բան մը չտեսաւ և ոտքը սահելով գետին մէջ ինկաւ։

Քանի մը հոգի շուտ մը վազեցին ու Ստեփանը գետէն հանեցին. մաշած ու կիսամեռ էր. ճակատը քարի մը զարնելով ծակած էր։

Այսպէս Ստեփան իր անհնազանդութեան պատիժը գտաւ և միտքը դրաւ անկէ ետքը մօրը պատուէրը պահել։

Բառական վարժութիւն. — Կամուրջը ի՞նչ է. կամուրջը ինչէ՞ կը շինեն. կամուրջին եզերքը ի՞նչ կ՚ըլլայ։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Երկու քոյր կայ
Երկնից վրայ.
Մեծն առտուն կը ծնի,
Իրիկուան կը մեռնի
Իսկ պզտիկը ամէն իրկուն
Կը ծնի ու կը մեռնի առտուն։

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԴԱՍ Ա.

ՃԳՆԱՒՈՐՆ ՈՒ ԱՐՋԸ

Քարայրի մը մէջ կը բնակէր ծերունի ճգնաւոր մը, որ ոչ ազգական ունէր և ոչ բարեկամ, անտառին խորը միա մինակ քաշուած կ'ապրէր և տարիներով մարդու երես չէր տեսած։

Խեղճ ճգնաւորը վերջապէս օր մը այս կեանքէն ձանձրանալով՝ անտառին խորը գնաց որ ուրիշ ընկեր մը գտնէ իրեն։

Մէյ մըն ալ ահագին արջ մըն է կ'ելլէ դէմը։ Ճգնաւորին լեղին կը փրթի և վախէն «Բարև, պարոն արջ» կը պոռայ և մինչեւ գետինը կը ծռի. արջն ալ նոյն բանը կ'ընէ և անոր բարեւը կ'առնէ։

Այսպէս երկուքը իրարու բարեկամ կ'ելլան անմիջապէս ու կ'երթան միասին լեռ ու ձոր պտտիլ։

Ցայտնի է որ մարդս արջէն շատ տկար է. մեր ճգնաւորն ալ արջէն առաջ յոգնեցաւ ու սկսաւ ճամբան եւ մնալ։

Երբ արջը ճգնաւորին յոգնութիւնը տեսաւ, մեղքցաւ ու ըսաւ. «Դուն եկո՛ւր սա ծառին տակ պառկէ՛ քիչ մը, ես ալ քու քովդ կը կենամ մինչեւ որ յոգնութիւնդ առնես։

Ճգնաւորին ուզածն ալ սա էր. անմիջապէս խոտերուն վրայ երկնցաւ ու քնացաւ. արջն ալ քովինը նստաւ։

Մէյ մըն ալ անդիէն ճանճ մը եկաւ բզբզալով ու ճգնաւորին քթին վրայ կեցաւ։

Արջը այս որ տեսաւ՝ թաթովը քշեց զայն որ երթայ. ճանճը թո՛ւռ ըրաւ փախաւ ու նորէն թռչելով իջաւ մարդուն քթին վրայ նստաւ. այն ատեն արջը ելաւ, խոշոր քար մը առաւ ու եկաւ ճգնաւորին քովը կեցաւ։

Մարքէն կ'ըսէր. «Կեցի՛ր, անպիտան ճանճ, ես հիմայ քեզի կը սովրեցնեմ»։

Երբ ճանճը նորէն եկաւ ճգնաւորին երեսին վրայ, մեր արջն է քարը վերուց ու ճանճը սպաննելու համար ճգնաւորին ճակտին զարկաւ։

Ճանճը սո՛ղ ըրաւ փախաւ, բայց ճգնաւորը մեռաւ։

Անխելք բարեկամ մը եթէ աղէկութիւն ալ ընել

ուզէ՝ գէշութիւն կ'ըլլայ։ Խելացի թշնամին անխելք բարե-
կամէն աղէկ է։

Բառական վարժութիւն։ — Շաբաթը քանի՞ օր է և
օրերուն անուններուը ի՞նչ են։ — Օրը քանի՞ ժամ է։

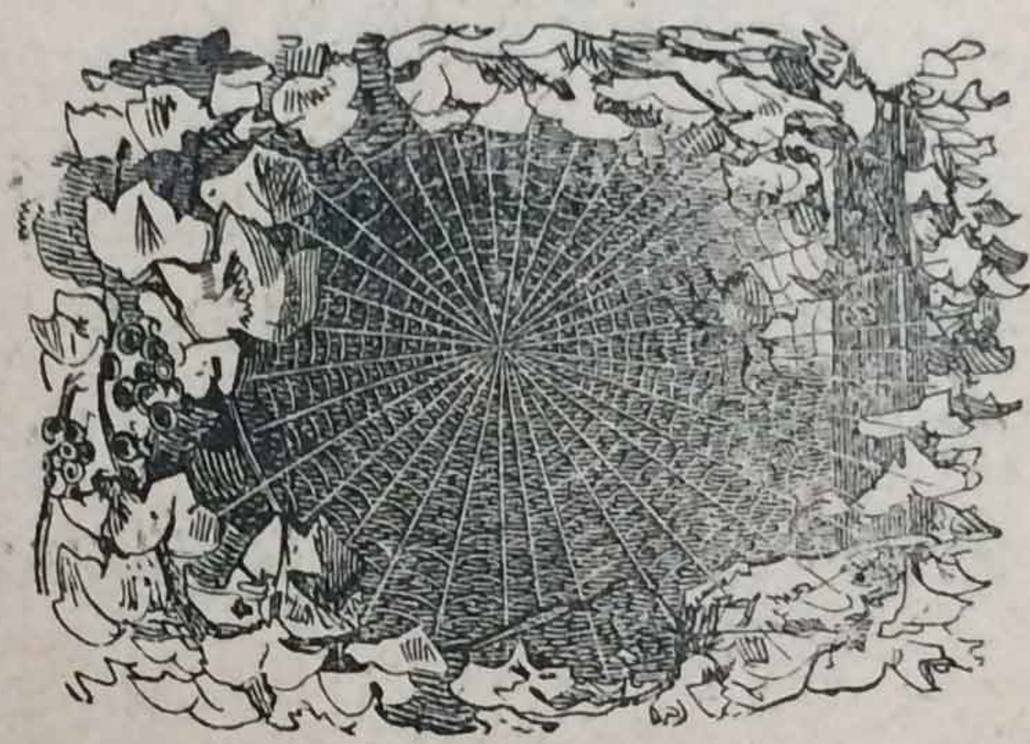

ԴԱՍ Բ.

ՄԱՄՈՒԿՆ ՈՒ ՇԵՐԱՄԸ

Մամուկը շերամը ծաղրելով կ'ըսէր։ — «Տէր Աստուած, ձեռքդ ո՛րչափ ծանր է, սկսած գործդ օրերով չես լմնցը-նէր։ Տես, ես քանի մը վայրկեանէն ամբողջ պատը անհա-մար ցանցերով կը գոցեմ։ — Անանկ է, պատասխանեց շե-րամը։ Բայց քու շինած ցանցդ շուտով կը փրթի։ Սակէց զատ բանի մըն ալ օգուտ չունի, մինչդեռ իմ շինածս թէ դիմացկուն է և թէ օգտակար։ Փիլ գործ կ'ընեմ, բայց աղէկ կ'ընեմ։

Շատ ու շուտ ընելը չէ որ գովելի է, այլ գործին աղէկութիւնը։ Մարդս շերամին պէս ինչ որ ընէ թող աղէկ ընէ։

Բառական վարժութիւն։ — Մանուկ. — Շերամ. — Ցանց. — Մանուկը ի՞նչ կը շինէ։ — Շերամը ի՞նչ կը շինէ։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Երկու եղբայր շատ վնասուած,
Երկուքն ալ մէկ ժողէ ծնած.
Մեծին փոքր է պատիւն ու գին,
Իսկ փոքրն յարգէ ու թանկագին։

ԳԱՍ Գ.

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ՈՒ ՁՄԵՐՈՒԿԸ

Գիւղացիին մէկը պարտէզ մը մտաւ ձմերուկ գողնալու։ Սողալով մտեցաւ ձմերուկի արտին ու ինքնիրեն կ'ըսէր. «Հիմայ տոպրակ մը ձմերուկ կը գողնամ ու կը տանիմ կը ծախեմ. ան տակով հաւ մը կ'առնեմ։ Հաւը հաւկիթ կ'ածէ, թուխս կը նստի, ձագեր կը հանէ։ Ձագերը

կը մեծցնեմ, կը ծախեմ ու խոզ մը կ'առնեմ։ Խոզը մէկ տարուան մէջ տասը քսան ձագ կը ծնի ու կը շատնայ։ Խոզին ձագերը կը ծախեմ, մատակ ձի մը կ'առնեմ. ձին քուրակ կը ծնի։ Քուրակը կը մեծցնեմ, սուղ գինով կը ծախեմ, տուն մը կ'առնեմ և առջևը պարտէզ կը շինեմ, ձըմերուկ կը ցանեմ և պահապաններ կը դնեմ որ ձմերուկները չգողնան. ես ալ կամաց մը կուգամ ու կը պօռամ. «Էյ, պահապանները, պարտէզը գողեր մտան, ձմերուկները չգողնան»։ Գիւղացին իր երևակայութեան մէջ այնքան ընկղմած էր որ, ուրիշին պարտէզին մէջ ըլլալը մոռցաւ ու այս խօսքերը բարձրաձայն պօռաց։ Պարտիզպաններն ալ արթնցան, եկան հասան, զինքը բռնեցին ու աղուոր ծեծ մը քաշեցին։

Առածներ. — Աղջիկ՝ քեզ կ'ըսեմ, հարսնո՛ւկ դուն լսէ։

Զուրի կուժը ջուրի ճամբան կը կոտրի։
Գայլին անունն է ելեր, աղուէսը աշխարհ քանդեց։

ԴԱՍ Դ.

ՄԵՂՈՒՆ ՈՒ ՃԱՆՃԸ

ՄԵՂՈՒ

Գարուն, ամառ ամէն օր,
Ես կը գնամ դաշտ ու ձոր,
Կ'աշխատիմ ես միշտ անվերջ
Միշտ վնտռեմ ծաղկանց մէջ.
Եւ գտածս շիփ շիտակ
Իսկոյն կը տանիմ փեթակ.
Ու երբ փչէ ցուրտ քամին,
Ծաղիկները թառամին,
Ես ձմեռը պաշարով
Կ'ըլլամ խապառ ապահով։

ՃԱՆՃ

Փոքրիկ ճանճ եմ զուարճաւէր,
Միշտ կը թռչիմ վար ու վեր.
Մի մեծ տան մէջ, մի բակին,
Սաստիկ արեւուն տաքին։
Կեր ու խումէ, խաղէ զատ
Ուրիշ բանի չեմ ատակ.
Եւ ներկայով բաւական.
Միտք չեմ բերեր ուրիշ բան։

ԴԱՍ Ե.

ԽՕՍՔ ՄՏԻԿ ՉԸՆԵԼ

Աքաղաղն ու հաւը եղբայրացան։ Աքաղաղը այգի գընաց և սկսաւ խակ պտուղներ ուտել։ Հաւը կ'ըսէր անոր. «Մի՛ ուտեր, եղբայր, սպասէ՛ որ հասունանան։» Աքաղաղը մտիկ չըրաւ և այնքան կերաւ որ, հազիւ կրցաւ տուն երթալ։

— «Վա՜յ, քուրիկ, փորս կը ցաւի» կ'ըսէր աքաղաղը։ Հաւը անոր անանուխի կաթիլներ խմցուց, շաղուած մանանեխ դրաւ վրան ու ցաւն անցաւ։

Աքաղաղն առողջացաւ ու դաշտ գնաց։ Այն տեղ շատ թռչտեցաւ ու. վազվզեց և արիւն քրտինք մտած՝ աղբիւրին մօտեցաւ ու կ'ուզէր պաղ պաղ ջուր խմել։ Հաւը խրատ կ'ուտար անոր. «Մի՛ ընէր, եղբայր, կ'ըսէր, սպասէ՛, քիչ մը հանդչէ՛, ետքը կը խմես»։ Աքաղաղը մտիկ չըրաւ, պաղ ջուրը խմեց ու սկսաւ դողդղալ։ Մեծ դժուարութեամբ կրցան տուն տանիլ զինքը։ Հաւը վազեց բժիշկ բերաւ։ Բըժիշկը լեղի դեղեր գրեց։ Աքաղաղը օրերով անկողնի ծառայեց։

Զմեռուան մօտ աքաղաղը աղեկցաւ ու գնաց գետին եղերքը խաղալու։ Գետին երեսը բարակ սառոյցով պատած էր. Ուզեց սառոյցին վրայ սահնակ խաղալ։ Հաւը նորէն խրատեց զինքը. «Մի՛ ըներ, եղբայր, դեռ բարակ է, կը կոտրի ու կը խղդուիս»։ Բայց աքաղաղը մտիկ չըրաւ ու սկսաւ սահնակ խաղալ։ Ցանկարծ սառոյցը կոտրեցաւ և անհնազանդ աքաղաղը ջուրը ինկաւ ու խղդուեցաւ։

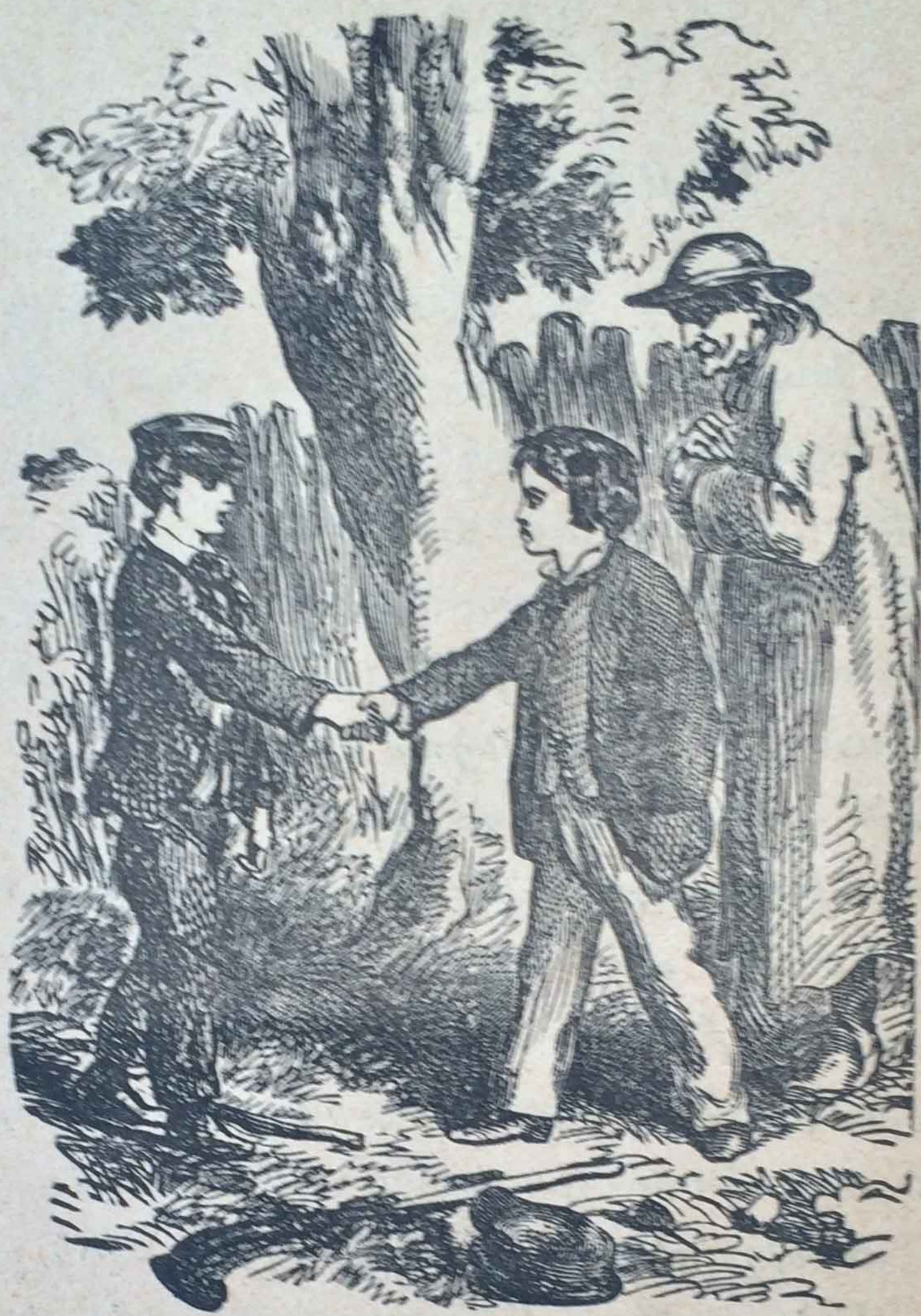

ԴԱՍ Զ.

ՁՈՒԱՆԸ

Երկու փոքր տղայք, Կարապետ ու Գրիգոր, ճամբան հին չուան մը գտան և սկսան իրարու հետ կռուիլ և անանկ պօռալ որ, իրենց աղաղակներուն ձայն ու լեռը կը դնդաց ընէին։ Կարապետ չուանին մէկ կողմէն բռներ էր, Գրիգոր ալ միւս ծայրէն, և իւրաքանչիւրը կը ջանար ընկերոջը ձեռ-

քէն յաւիշտակեալ զայն. քանի՛ քանի՛ անգամներ զիրար գետին ձգեցին ու նորէն ոտք ելան. վերջապէս այնքան քաշեցին որ, չուանը փրթաւ և երկուքն ալ գետին ինկան ու տիղմին մէջ գլորեցան։

Այն միջոցին մարդ մը վրայ գալով՝ տեսաւ անոնց վիճակը և սկսաւ հայրաբար ըսել իրենց.

«Ահա իրարու հետ կռիւ ընողներուն գլխուն եկածը միշտ սա է. կռիւը դէշ բան է, մարդս ամէն ատեն բարեկամութեամբ վարուելու է ուրիշներուն հետ»։

Տղայք ոտք ելան, զգեստներն բոլորովին տիղմն էր թաթխուեր. կրցածնուն չափ մաքրեցին ու իրարու ձեռք բռնելով՝ հաշտուեցան և խօսք տուին բարի ծերունին որ մէյ մըն ալ իրարու հետ չկռուին։

ԴԱՍ Է.

ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ

Մեր տունին մէջ շատ մը բաներ կան. օրինակի համար սեղան, աթոռ, պահարան, թիկնաթոռ. ասոնք կարասիներ են։ Կան նաեւ գաւաթներ, շիշեր, պնակներ, կուժեր. ասոնք ալ ամաններ են։ Կան դարձեալ հաց, միս, մածուն, պանիր. ասոնք ալ ուտելիքներ են։ Կայ ջուր, գինի, կաթ. ասոնց ալ խմելիք կ'ըսեն։ Ասոնցմէ զատ կան կատու, շուն, հաւ, աքաղաղ. ասոնք ալ կենդանիներ են։ Խոհանոցին մէջ կան կացիններ, դանակներ, դգալներ, պատառաքաղներ. ասոնք ալ գործիքներ են։

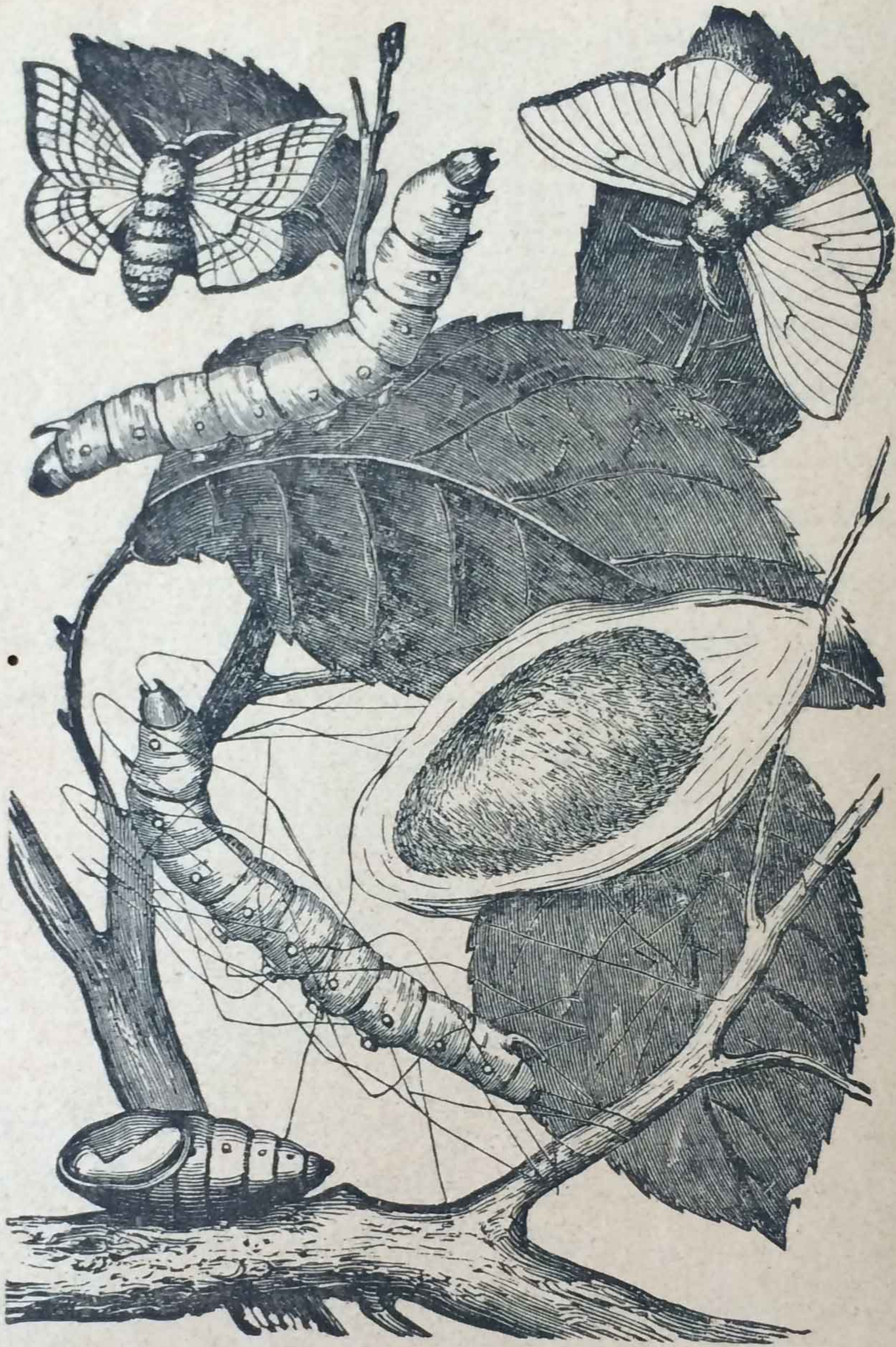

ԴԱՍ Ը.

ՏՂԱՆ ՈՒ ՇԵՐԱՄԸ

«Երանի թիթեռնիկին, որ օդին մէջ կը թռչի», կ'ըսէր տղայ մը, որ դպրոցէն ձանձրացեր էր։ Իսկ ես գիշեր ցե-

րեկ անընդհատ կ'աշխատիմ. աս քաշելու բան է»։ Եարքը Շերամին դարձաւ ու ըսաւ, «Դու ի՞նչ խելքով ատանկ գիշեր ցերեկ կը հիւսես»։ Շերամը պատասխանեց, «Ուրախութեամբ կը հիւսեմ, որպէս զի անոր մէջ թիթեռնիկ ելլամ»։

Թիթեռնիկ ելլալու համար Շերամը շաբաթներով կը հիւսէ։ Դպրոցականէ մը պահանջուած զոհողութիւնը աւելի թեթեւ է։ Կը բաւէ որ օրը քանի մը ժամ միայն ուսման պարապի։ Եթէ աղէկ մտածէ, պիտի տեսնէ որ իր շահուն համար է որ կ'ստիպեն զինքը դասերը սովրիլ, ու վիճակէն չպիտի տրտնջայ։

Առածներ. — Աղուէսը խաղողին չէ հասէր, «խակ» է ըսեր է։ — Բարի ծառը՝ բարի պտուղ կը բերէ։

Բառական վարժութիւն. — Ի՞նչ կ'ըսեն աշխատութիւնը չսիրողին. — Բան չդիտցողին. — Համբերութիւն չունեցողին. — Խօսք մտիկ չընողին. — Ցանցանք գործողին. — Ատուծմէ վախցողին. — Աղէկութիւն ուզողին. — Գէշութիւն ուզողին։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Քար քարի վրայ՝ քար չէ, լեռ սար կ'արածի՝ դուար չէ, հաւկիթ կ'ածէ՝ հաւ չէ։

ԴԱՍ Թ.

ԱՅԳԻՆ

Այգեգործ մը, որ իր մահուան անկողնին մէջն էր, զաւակներուն ըսաւ.

«Սիրելի զաւակներս, մեր բնակած փոքրիկ տունէն և անոր քովի այգիէն զատ ժառանգութիւն մը չունիմ ձեզ ձգելու։ Բայց այդ այգիին մէջ թաղուած գանձ մը կայ։ Այգին փորեցէք ու պահուած գանձը կը գտնէք»։

Հօրեղբուն մեռնելէն վերջը, տղաքը սկսան ամենամեծ եռանդով հողը տակն ու վրայ ընել. բայց ոչ ոսկի գտան և ոչ արծաթ։ Սակայն երբ աշունը եկաւ, այգին, զոր աղէկ մը պեղած էին, առաջուընէ շատ աւելի խաղող տուաւ, որով իրենց հասոյթը կրկնապատկեցաւ։

Տղաքը այն ատեն հասկցան թէ իրենց հայրը ի՞նչ ըսել

ուզեր էր՝ այգիին մէջ թաղուած գանձ մը կայ ըսելով, և այգիին դրան վրայ խոշոր գրերով սա խօսքը գրեցին.

«Ամենէն ամուլ դաշտին մէջն անգամ ոսկիի հանք մը կայ, բայց աշխատութեամբ միայն կարելի է այն գանձը երեւան հանել»։

Առածներ. — Աւելի աղէկ է քիչ մը նեղութիւն կրել, քան թէ ուրիշին նեղութիւն պատճառել։ — Հպատութիւնը վայելողինն է, և ոչ թէ հաւաքողին։ — Մի՛ յանդգնիր մտնել այն ջուրին մէջ, որու յատակը չես տեսներ։

ԴԱՍ Ժ.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԽՐԱՏՆԵՐ

Սիրէ՛ քու ընկերդ քու անձիդ պէս։ Մի՛ ըներ ուրիշին ինչ որ չես ուզեր որ քեզի ընեն. բայց ինչ որ կ'ուզես որ ուրիշները քեզի ընեն, դու ալ անոնց ըրէ՛։

Միջա՛ քու թշնամիներդ սիրէ՛. քեզ ատողներուն աղէկութիւն ըրէ և քեզ հալածողներուն ու զրպարտողներուն համար աղօթէ՛. ասանկով պիտի ցուցունես որ քու երկնաւոր Հօրդ զաւակն ես, վասն զի Աստուած իր արեւը կը ծագէ թէ՛ բարիներուն և թէ՛ չարերուն վրայ և իր անձրեւը կը տեղայ արդարին և մեղաւորին վրայ։

Վրէժխնդրութիւն մի՛ ըներ, և ուրիշին քեզի ըրած չարիքը մոռցի՛ր։

Ի՞նչպէս պիտի համարձակիս Աստուծոյ ողորմութիւնը խնդրել, թէ որ դու ուրիշին դէմ ոխ պահես. ի՞նչպէս պիտի կրնաս անկէ թողութիւն խնդրել, երբ դու ուրիշին չես ներեր։

Մի՛ ասեր թէ՝ ուրիշները ինծի հետ ինչպէս որ վարուեցան, ես ալ անոնց հետ անանկ պիտի վարուիմ, և իրաքանչիւրը ինծի ինչ որ ըրաւ՝ ես ալ անոր ան պիտի ընեմ։ Չարիքի դէմ չարիք և նախատինքի փոխարէն նախատինք մի՛ ըներ. ընդհակառակն չարէն վրէժդ առ բարիք ընելով և նայէ՛ որ բարիք ընելով յաղթես անոր։

Ամենուս հայրը մէկ է, վասն զի մեզ ամենքս Աստուած ստեղծեց. մենք ամենքս մէկ ու մեծ ընտանիք մը ենք։

ԴԱՍ ԺԱ.

ԳՈՐՏՆ ՈՒ ԵԶԸ

Գորտին մէկը օր մը եզ մը տեսաւ և անոր հասակին շատ հաւնեցաւ։ Ինքը, հազիւ հաւկիթի մը չափ կար. նախանձէն սկսաւ փչուիլ, փչուիլ, ուռենալ և եզին չափ խոշորնալու աշխատիլ. իր քովը կեցող ուրիշ գորտի մը կը հարցնէր, «քուրի՛կ, ինծի նայէ, պէտք եղածին չափ մեծցա՞յ, կը բաւէ՞։ — Ո՛չ, — Ուրեմն դեռ ուռենամ. հիմա՞։ — Ամենեւին։ — Էյ հիմա՞։ — Դեռ շատ հեռու ես»։ Անմիտ կենդանին այնքան ուռեցաւ, որ վերջապէս պայթեցաւ։

Աշխարհի մէջ ալ այս գորտին նման անմիտ մարդիկ լեցուն են։ Կ'ուզեն ուրիշներուն նմանիլ, և չկրնալով՝ ծաղրելի կ'ըլլան։

Մեր փափաքները չափաւորենք։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Երկու հովիւներ, Մկրտիչ և Յակոբ, դաշտէն միասին տուն կը դառնային։ — Գիտես, Մկրտիչ, ըսաւ ընկերը եթէ քու ունեցած ոչխարներէդ մէկը ինծի տաս, իմիններս քովինեներէդ երեք անգամ շատ կ'ըլլան։ — Ո՛չ, ըսաւ Մկրտիչ, դուն քու ոչխարներէդ մէկը ինծի տուր, այն ատեն երկուքս ալ հաւասար կունենանք»։ — Հովիւներուն իրաքանչիւրը քանի՞ ոչխար ունէր։

ԴԱՍ ԺԲ.

—

ԽՐԱՏ

Մի՛ խնդրեր Աստուծմէ
Ո՛չ փող, ո՛չ պատիւ,
Այլ քեզ կրթելու
Խելք, շնորհք, սիրտ ազնիւ։

Երբէք մի պարծիր
Թէ շատ գիտուն ես,
Ո՛րքան բան սովրիս,
Այն օգուտ է քեզ։

Օգնող եղիր քո ընկերաց,
Աղքատներու Սէր ցուցո՛ւր.
Մեր Տէրն բաւ թէ չէ անվարձ
Նաեւ բաժակ մի ցուրտ ջուր։

Առածներ. — Ուրիշին աչքը քեզի համար լոյս չտար։ — Անխելք մարդուն լեզուն երկար կ'ըլլայ։ — Գէշ ընկերներէ փախչողը իր ճամբան շիտակ կը գտնէ։

Բառական վարժութիւն. — Ասէք թէ ի՞նչ կ'ընեա դանակով, գրիչով, ասեղով, աչքով, կրակով, գաւաթով, աւելով, խոզանակով, սանտրով, աճառով, քանակով, մկրատով, դոյլով, կացինով, ձիով, շոգենաւով, բանալիով, գիրքով, ակռայով, քիթով, ոտքով, ականջով, պատուաքաղով։

ԴԱՍ ԺԳ.

—

ՎԱԽԿՈՏ ՏՂԱՆ

— Ես շատ քաջ եմ, կ'ըսէր Մանուկ իր մօրը, բանէ մը չեմ վախնար և գիշերը մութին ամէն տեղ կրնամ պտտիլ։

Բայց Մանուկ պարծենկոտին մէկն էր։ Գիշեր մը քնացած տեսն յանկարծ արթնցաւ. աչքին անանկ երեւցաւ որ պատուհանին մէջէն կլոր ու փայլուն գլխով ճերմակ կին մը իրեն կը նայի։ Մանուկ լեղապատառ եղաւ, գլուխը վերմակին տակ քաշեց ու պոռաց.

— Մայրիկ, մայրիկ, հասիր։

Խեղճ մայրը դող եկած անոր քով վազեց։

— Մայրիկ, ըսաւ Մանուկ խեղդուկ ձայնով, սենեակնիս փէրի կայ, աչքովս տեսայ։

Մայրիկը սկսաւ քահ քահ խնդալ ու ըսաւ.

— Էհ, հապա դու կ'ըսէիր որ քաջ ես, քաջութիւնդ ո՞ւր է. մեղք քեզի, շուքէդ անգամ կը վախնաս։ Հանէ՛

նայիմ գլուխդ դուրս, կտրիճ տղայ. եկուր մեկտեղ սա փէրին բռնենք ու ծեծենք։

Մանուկ կամաց մը գլուխը դուրս հանեց և ի՞նչ տեսնէ աղէկ։

Փէրի կարծածը վարագույրն էր, որոյ վրայ լուսինն իր լոյսը զարկեր էր, իսկ ճերմակ փայլուն գլուխն ալ լուսինն էր, որ վարագույրին ետեւէն կ'երեւնար։

Մայրիկ, ըսաւ Մանուկ՝ մայրը համբուրելով, ուրիշ անգամ մեծ մեծ չպիտի ջարդեմ, հապա անվախ ըլլալու պիտի աշխատիմ։

ԴԱՍ ԺԴ.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՍԷՐ

Եղբայրներն պէտք է մէկզմէկ սիրեն, ինչու որ անոնք մէկ արմատէ բուսած ճիւղերու կը նմանին։

Եթէ եղբայրդ քեզի բարեկամ չէ, ո՞վ ուրեմն բարեկամ պիտի ըլլայ քեզ աշխարհիս վրայ։

Եղբայրները մէկ ծնողայ զաւակներ են, միեւնոյն մօրը կաթը ծծեր են, միեւնոյն հայրը զանոնք դգուէր է իր թեւերուն մէջ։

Անոնց օրօրոցները քովէ քով չէին միթէ. սեղանին վրայ միատեղ կերակուր չէին ուտեր։

Ո՛վ որ իր հայրն ու մայրը կը սիրէ, եղբայրներն ու քոյրերն ալ կը սիրէ։

Ուրեմն եղբայրս իմ ամենէն ընտիր բարեկամն պիտի ըլլայ և քոյրս ամէն անձէ աւելի պիտի սիրեմ։

Ուրախ չի պիտի ըլլամ, երբոր եղբայրներս ու քոյրերս տրամութեան մէջ ըլլան. երբ ինձի կարօտին, ունեցածովս պիտի օգնեմ իրենց՝ կարողութիւնս ոչչափ ալ որ քիչ ըլլայ. անոնց դէմ չի պիտի փակեմ ՝ոչ տունս և ՝ոչ սիրտս։

Մտածեցէք թէ հայր մը ի՞նչ ցաւ պիտի զգայ, և մայր մը սիրտը ի՞նչ կոծերով պիտի լենայ, երբ իմանան թէ իրենց զաւակները, զորս իրենք այնքան գորովանօք կը սիրեն, զի-րար չեն սիրեր։

ԿԱՂՆ ՈՒ ԿՈՅՐԸ

Կաղն ու կոյրը մեծկակ առուակէ մը պիտի անցնէին։ Ի՞նչպէս ընէին։ Կոյրը շալկեց կաղը և երկուքն ալ ապահով անցան առուակէն։

Առածներ. — Աշխատութեան ժամանակ վատակողը, շատ բան կը վատակի։

Քիչ խօսէ՛ ու կարճ կապէ՛։

Մէկ ոտակը չի հաշուողը կէս ոտակ չայ ժէր։

Բան չգիտցողը ամէն բանի կը հաւատայ։

ԴԱՍ ԺԵ.

ԱՌԱՒՕՏ

Փալփլուն ճաճանչով արեւելք լցաւ,
Գետի մօտ գիւղի կրակ մարեցաւ.
Դաշտի ծաղիկները ցօղով ցօղուեցան,
Դուար ու ոչխար արօտը ելան։
Թանձր մառախուղք երկրէն հեռացան,
Ամէն կենդանիք դաշտը լցուեցան.
Արթնցան մարդիկ, սկսան գործի,
Ծագեց արեւը, աշխարհ կը բերկրի։

ԴԱՍ ԺԶ.

—

ԳՏԱԾԴ ՔՈՒԿԴ ԶԷ

Պետրոս ուրախ զուարթ ցատկրտելով տուն կերթար։ Ոտքը յանկարծ բանի մը զարկաւ։ Պետրոս ծռեցաւ ու տեսաւ արծաթի հինգնոց մը, նոփշնոր, որ փոշիին մէջ կը փայլփլէր։

— Ի՞նչ ուրախութիւն, ըսաւ, այս ստակով շաքար կ'առնեմ, թէ որ մայրիկս հրաման տայ։

Բայց Պետրոս քիչ մը մտածեց ու ինքնիրեն ըսաւ։

— Բայց այս ստակը իմն չէ։ Քիչ մը առաջ տեսայ որ Սուրբիկ էր հիւանդ մօրը համար երկու դահեկանի կաթ առնելու կ'երթար, անշուշտ այս ստակը ան կորսնցուցած պիտի ըլլայ։

Եւ բարեսիրտ Պետրոս վազեց Սուրբիկի տեսնելու։ Խեղճ

աղջիկը կուլար, վասն զի ատակը կորանցուցեր էր և մայրը շատ աղքատ էր։

— Մի լար, պառաւ Պետրոս. ես գտայ ատակդ. ահա, ա՛ռ նայիր։

Սուրբիկ թէ կուլար և թէ կը խնդար ատակը գտնելուն համար։ Շատ շնորհակալ եղաւ Պետրոսին և ատակն առնելով վազեց որ մօրը կաթ դնէ։

Պետրոս Սուրբիկէն աւելի երջանիկ էր, ինչու որ պարտականութիւն մը կատարելը շատ անուշ բան է։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Մէկը կայնած կը խօսի, երկուքը ականջ կը դնեն, իսկ երկուքը կը նային։

ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԱՂՕԹՔ

Տէր իմ Աստուած, Տէր բարերար,
Դու պահպանէ զիս այս գիշեր.
Տա՛ր հօրս և մօրս կեանք երկար,
Եւ երջանիկ հանգիստ օրեր։

Քու սուրբ հրեշտակդ մեր մօտէն
Չը հեռանայ ամենեւին.
Այլ պահէ միշտ փորձանքներէն,
Արթնցնէ զուարթագին։

ԴԱՍ ԺԷ.

ՎԱՐԴԵՆԻՆ

Գարեգին Թաղարի մը մէջ փոքրիկ վարդենի մը տնկեր էր։ Ամէն իրիկուն, երբ գիշերուան օդը կը ցրտէր, խնամքով վարդենին ներս կ'առնէր ու իր սենեակը կը պահէր։ Սակայն իրիկուն մը այս նախազգուշութիւնն աւելորդ համարեց, վասն զի օդը կակուղ ու հանդարտ կ'երեւնար, բայց հետեւեալ առտուն վարդենին չորցեր էր։

Մէկ օրուան անհոգութիւնը կրնայ երկար ատենուան աշխատութեան պտուղը չորցնել ոչ միայն վարդենիին համար, այլ և արտի ու մտքի ձիրքերուն համար, որոնք նոյնպէս ծաղիկներ են, որք յարատեւ ուշադրութեան կը կարօտին։ Ամէն վայրկեան պէտք է հսկենք ինքզինքնուս վրայ։

Բառական վարժութիւն. — Ի՞նչ է վարդը։ — Վարդի ծառը ի՞նչ կը կոչուի։ — Ի՞նչ է տանձը. — Տանձի ծառը ի՞նչ կը կոչուի։ — Ի՞նչ է հաւը. — Հաւուն բնակած տեղը ի՞նչ կը կոչուի։ — Հաւնոցին մէջ ուրիշ ո՞ր կենդանիները կը բնակին։ — Հաւուն ձագին ի՞նչ կ'ըսեն։

ԴԱՍ ԺԸ.

ՀԱՅՐ ՈՒ ՄԱՅՐ

Պատուեցէք ձեր հայրն ու մայրը, որ աշխարհի մէջ շատ ապրիք։

Ցրա՛ք, հնազանդեցէք ձեր ծնողաց, երբ բան մը հրամայեն ձեզ։

Հօրերնուդ խօսքը մտիկ ըրէք, ինչու որ այն ձեզի Աստուծոյ հրամանով կեանք տուաւ, ու մտքերնիդ բերէք ձեր մօրը քաշածները, երբ տակաւին փոքր էիք։ Իր հայրն ու մայրը անարդողը՝ մարդ կոչուելու արժանի չէ։ Բայց ով որ իր հայրն ու մայրը կը պատուէ, օր մը իր զաւակներուն վրայ պիտի ուրախանայ։

Ձեր գործերովը, խօսքերովը և ամէն մէկ շարժուածքներովը պատուեցէք ձեր ծնողքը, որ անոնց օրհնէնքը իջնէ ձեր վրայ ու միշտ ձեր գլուխը մնայ։ Հօր մօր օրհնեանքը տղոց տունը կը հաստատէ, և անոնց անէծքը տակն ու վրայ կ'ընէ զայն։

Օգնեցէք ձեր ծնողաց՝ անոնց ծերութեան ատեն, ինչպէս որ անոնք ձեզի օգներ են ձեր տղայութեան ատեն։

Թէ որ տկար ու անզօր են, նեցուկ եղէք իրենց. մի՛ արհամարհէք զանոնք՝ ինքզինքնիդ իրենցմէ աւելի խելացի կարծելով, և ինչ որ ընէք անոնց համար՝ չպիտի կորսուի, ու ձեր բոլոր քաշածներուն վարձքը Աստուծմէ պիտի գտնէք։

ԴԱՍ ԺԹ.

ԳԱՐՈՒՆ

Կարօտ ենք տեսքիդ, աննման գարուն,
Շուտ եկուր ու բեր մեզ ծաղիկ սիրուն.
Բեր պայծառ արեւ, բեր մեզ տաք օրեր,
Ճլվլտող թռչուն, բեր կանանչ դաշտեր.
Բաց մեր դռները, բաց մեր պատուհան,
Թող բացուին, ծաղկին վարդ, մեխակ, շուշան.
Փակուած սենեակէն իջնենք, զբօսնունք,
Կանանչ դաշտ երթանք, խաղանք գլորուինք։

ՄԵԾԸ ՊԶՏԻԿԻՆ ՊԷՏՔ Է ՕԳՆԷ

Ագարակ մը կար, որու մէջէն գետ մը կ'անցնէր. այնքան շատ անձրեւ եկեր էր որ, գետը յորդեր էր։

Ագարակապանին որդին՝ փոքրիկ Պօղոսիկ, գետին առջեւ կը գտնուի ու կանկ կ'առնէ։

Պօղոսիկ շատ կը վախնայ և տուն երթալու միջոց կը փնտռէ։ Այն միջոցին կ'անցնի անկէ Պօղոսիկի մէկ ընկերը, որ իրմէ աւելի մեծ և ուժեղ էր։ Պօղոսիկը կռնակը կ'առնէ ու դիմացի եզերքը կ'անցնի գոռացող ջուրին մէջէն։

ԴԱՍ Ի.

ԱԳԱՀԻՆ ԿԱՊԻԿԸ

Ատենով հարուստ մարդ մը կար, բայց այնքան ագահ, որ երբէք աղքատի մը ստակ չէր տար։ Ամբան գնով կապիկ մը գներ էր, յուսալով որ կրնայ աւելի սուղ ծախել զայն ուրիշի մը։

Օր մը այս քարսիրտ ագահը դուրս ելեր էր. կապիկը տեսաւ որ քովի տունի դրացին փողոցէն անցնող աղքատի մը քառասուն փարանոց մը կը նետէ պատուհանէն, անմիջապէս տիրոջը մատուկը բացաւ և սկսաւ լիաբուռն ոսկի և արծաթ նետել պատուհանէն։

Շատ մարդիկ վազեցին, կրցածնուն չափ ժողուեցին ու անցան գացին։

Անտուկը գրեթէ պարպուէր էր, երբ ագահը փողոցէն եկաւ և սոսկումով տեսաւ եղածը։

«Ո՜հ, գարշելի բան. ո՜հ, անիծած կենդանի», կը գոչէր հեռուէն կապիկին սպառնալով։

Բայց դրացին՝ կատղած ագահին ըսաւ.

«Մի՛ բարկանար, բարեկամ. իրաւ է որ կապիկիդ պէս ատակը պատուհանէն նետելը խենդութիւն է, բայց քեզի պէս անտուկին մէջ դիզելն ալ խելացութիւն չէ»։

Բառական վարժութիւն. — Ի՞նչ է խորոված, սերը, թէյը, կաթը, զմելին, ասեղը, օրօրոցը, նատարանը, սկաւառակը, բաժակը, աղը, սագը, մուկը։

ԱՆՁՐԵՒ

Անձրեւ, անձրեւ, վար եկո՛ւր,
Ցորեն ու գարի բըսցո՛ւր.
Բըսցո՛ւր ծաղիկ, կանանչ խոտ,
Ալէ՛ փոշի, մաքրէ՛ օդ։
Անձրեւ, անձրեւ, վար եկո՛ւր,
Ու տուր մեզի կերակուր։

ԴԱՍ ԻԱ.

ԱՂՕԹՔ

Փառք քեզ Աստուած իմ,
Որ տուիր այսօր,
Ինչպէս յարաժամ,
Ինձի կերակուր։

Շնորհացդ ցօղէն
Կաթէ իմ վրայ,
Որ հոգիս անբիծ,
Սիրտս սուրբ ըլլայ։

Լոյս տուր իմ մտքին
Եւ ուղիղ ճամբան
Ցուցուր, որ մանկիկ
Քայլերս ընթանան։

Այն ճամբան ուսկից
Երկինք կ'ելլուի,
Եւ ուսկից գալողն
Գիրկըդ կը հանդչի։

Տղա՛ք, ձեր աղօթքը ուղղեցէք Աստուծոյ, որպէս զի առաքինութեան առաջնորդէ զձեզ։

Առաքինի տղան առտուընէ իր միտքն առ Աստուած կը բարձրացնէ. անոր դէմը կը կենայ և սիրտը կը բանայ անոր։

Աստուած ինքը ըսած է. «Խնդրեցէք և պիտի տրուի ձեզ, փնտռեցէք ու պիտի գտնէք, դուռը զարկէք ու պիտի բացուի ձեզ»։

Խոնարհին աղօթքը մինչեւ Աստուծոյ աթոռը կ'ելլէ։

Ձեր աղօթքին մէջ շատախօս մի՛ ըլլաք. ինչ պէտք է շատ խօսքեր. Աստուած ձեզի պէտք եղածը գիտէ դուք իրմէ չխնդրած։ Միայն քիչ խօսքով ձեր հնազանդութիւնը Աստուծոյ ցցուցէք։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Զուտ թելէ չէ, կը հիւսէ,
Մէջը նստած կ'սպասէ.
Զէնքեր չունի՝ որս կ'ընէ,
Լաւ կը ծըծէ, կը մարսէ։

ԴԱՍ ԻԲ.

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Խեղճ մարդ մը սաստիկ ծերացեր էր, աչքերը աղէկ չէին տեսնէր, ականջները ծանրացեր էին, ձեռքերը ծերութենէն կը դողդղային, այնպէս որ դգալը բերանը տարած ժամանակ կերակուրը կը թափթփէր։

Ծերունին տղան ու հարսը այդ բանէն չէին ախորժէր, ծերը իրենց հետ միեւնոյն սեղանը չէին նստեցներ, այլ առանձին անկիւն մը հացը առջին կը դնէին և կաւէ ամանով կերակուր կուտային խեղճին։ Անգամ մը հաց կերած ժամանակ, ծերունին ձեռքերը դողդղացին և կաւէ ամանը վար իյնալով՝ կոտրեցաւ։ Հարսն ու որդին սաստիկ բարկացան և անկից ետքը սկսան փայտէ ամանով կերակուր տալ ծերունին։

Ծերունին թոռ մը ունէր։ Օր մը տեսան որ գետինը նստեր, փայտի կտորուանքով բան մը կը շինէր։

Մայրը հարցուց. — Ի՞նչ կ'ընես, զաւակս։

— Փայտէ ման կը շինեմ, ըսաւ, որպէս զի երբ դու ու հայրիկս ծերանաք, անով կերակուր կերցնեմ ձեզ»։

Հայր ու մայր իրարու երես նայեցան ու ամօթահար մնացին։ Անկից ետքը սկսան ծերը պատուով պահել։

Առած. — Պատուէ՛ ծերը՝ որ ծերանաս։ Երբ ծերանաս, ծերին պատիւը կ'իմանաս։

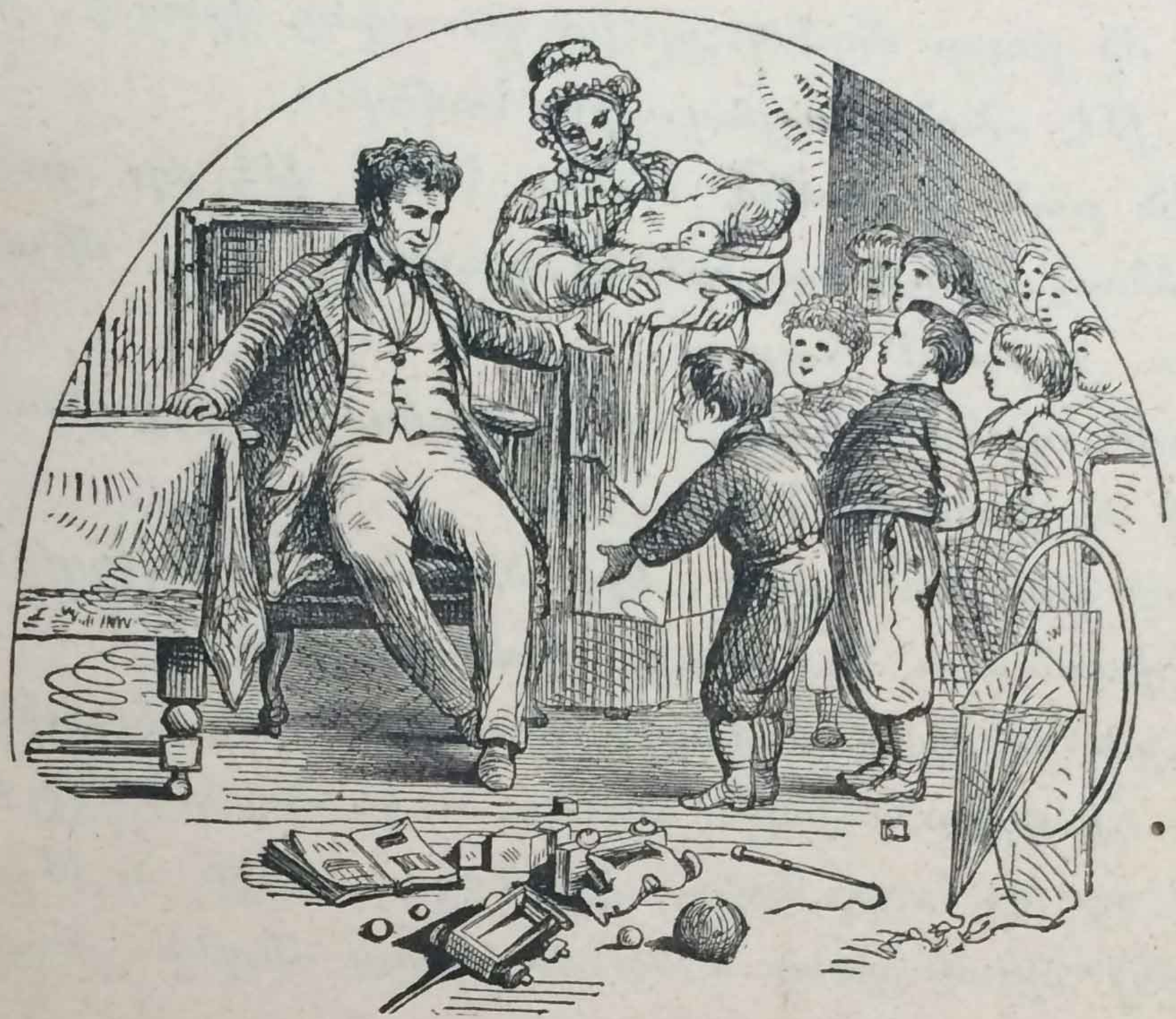

ԴԱՍ ԻԳ.

ՀԱՅՐԸ

Տեսայ հայր մը որ տղոց մէջ նստած, իր բազմաթիւ ընտանիքին վրայ կ'զբաղէր, անոր վրայ կը հսկէր ու անոր պահպանութեան համար կ'աշխատէր։

Ու կ'ըսէր. «Զաւակներս թող երջանիկ ըլլան և ես ալ երջանիկ կ'ըլլամ»։

Զանոնք կրթել կուտար, որպէս զի լուսաւորեալ ու իմաստուն ըլլան. վարպետ արհեստաւորներու քով աշակերտ տուեր էր, որպէս զի երբ մեծնան, իրենց աշխատութեամբն ապրին և ուրիշին կարօտ չըլլան։

Հոր մը բոլոր մտմտուքը իր զաւակաց վրայ է, թէ ներ-
կային և թէ անոնց ապագային համար։

Ամէն բան կը բաժնէ անոնց հետ. թէ որ պատառ մը
հաց ունենայ, զայն ալ անոնց կուտայ։ Ո՜հ, միշտ պիտի
սիրեմ ու յարգեմ հայրս։

Պիտի սիրեմ զայն, երբ տակաւին երիտասարդ ու
առոյգ է և վրաս կը հսկէ։

Պիտի յարգեմ զայն, երբ ծերանայ, մազերը ճերմկին
և ես երիտասարդ ու առոյգ ըլլամ։

Հայրն ու իր զաւակները ծառին ու իր ճիւղերուն կը
նմանին։ Ճիւղերուն հիւթ, անուշդ ու կեանք տուողը ծառն է։

Ո՛վ որ իր հայրը երեսէ կը թողու, ինքն ալ թշուառու-
թեան մէջ պիտի ինայ և օր մը պիտի մեռնի յետին ամօ-
թով ու չքաւորութեամբ։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Ցուշիկ յուշիկ կը քալէ
Գիշեր ցերեկ, փոյթը չէ,
Թէեւ նոյն տեղ միշտ մնն գայ,
Բայց ոչ գլուխը կը դառնայ,
Ո՛չ քալելէ կը յոգնի,
Ո՛չ կերակրոյ պէտք ունի.
Բայց ինքն է որ քեզ կ՚ըսէ.
«Ել, կեր, աշխատէ, պառկէ»։

ԴԱՍ ԻԴ.

ՁԱՐԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Յակոբ չարաբախտ տղայ մըն էր։ Օր մը անտառը պտտած ատեն թուփերու մէջէն սոխակի բոյն մը գտաւ, որ լեցուն էր հաւկիթներով, առաւ զայն ու սկսաւ հեռանալ։ Թռչունն հասաւ ու սկսաւ վազել Յակոբին ետեւէն՝ անդադար ճռուոզելով։ Բայց Յակոբ աւելի եւս կը վազեր, այնպէս որ առանց կոխած տեղը տեսնելու՝ ոտքը քարի մը զարկաւ, և երեսի վրայ ինկաւ. ճակատը վիրաւորուելով՝ արիւնը աղբիւրի պէս սկսաւ վազել. Թռչունին բոյնն ալ գետինն ինկաւ ու բոլոր հաւկիթները կոտրեցան։ Խեղճ սոխակը ողբալի ձայնով բոյնին վրայ գնաց նստաւ և տեսաւ որ իր գանձը բոլորովին ջնջուեր է. ողբալի երգերով, թերեւս անէծքներ կարդալով, հեռացաւ գնաց։ Երբ Յակոբ տուն դարձաւ վիրաւորուած ու արիւնլուայ, մայրը զինքը խստիւ յանդիմանեց և ըսաւ որ այս փորձանքը ըրածիդ պատիժն է։

Այս դէպքը աղէկ խրատ մը եղաւ Յակոբի, որ հասկցաւ թէ չարաբաստութիւնն ուշ կամ կանուխ իր արժանի պատիժը կը գտնէ և անկից ետքը իր վարքը ուղղեց։

Բառական վարժութիւն. — Ի՞նչ կ'ըսեն թուղթ ծախողին, հաց ծախողին, հաց շինողին, կաթ ծախողին, շախողին, քար ծախողին, պտուղ ծախողին, պանիր, իւղ, հաւկիթ ծախողին, օղի և գինի ծախողին, մանր ու մունր բաներ ծախողին։

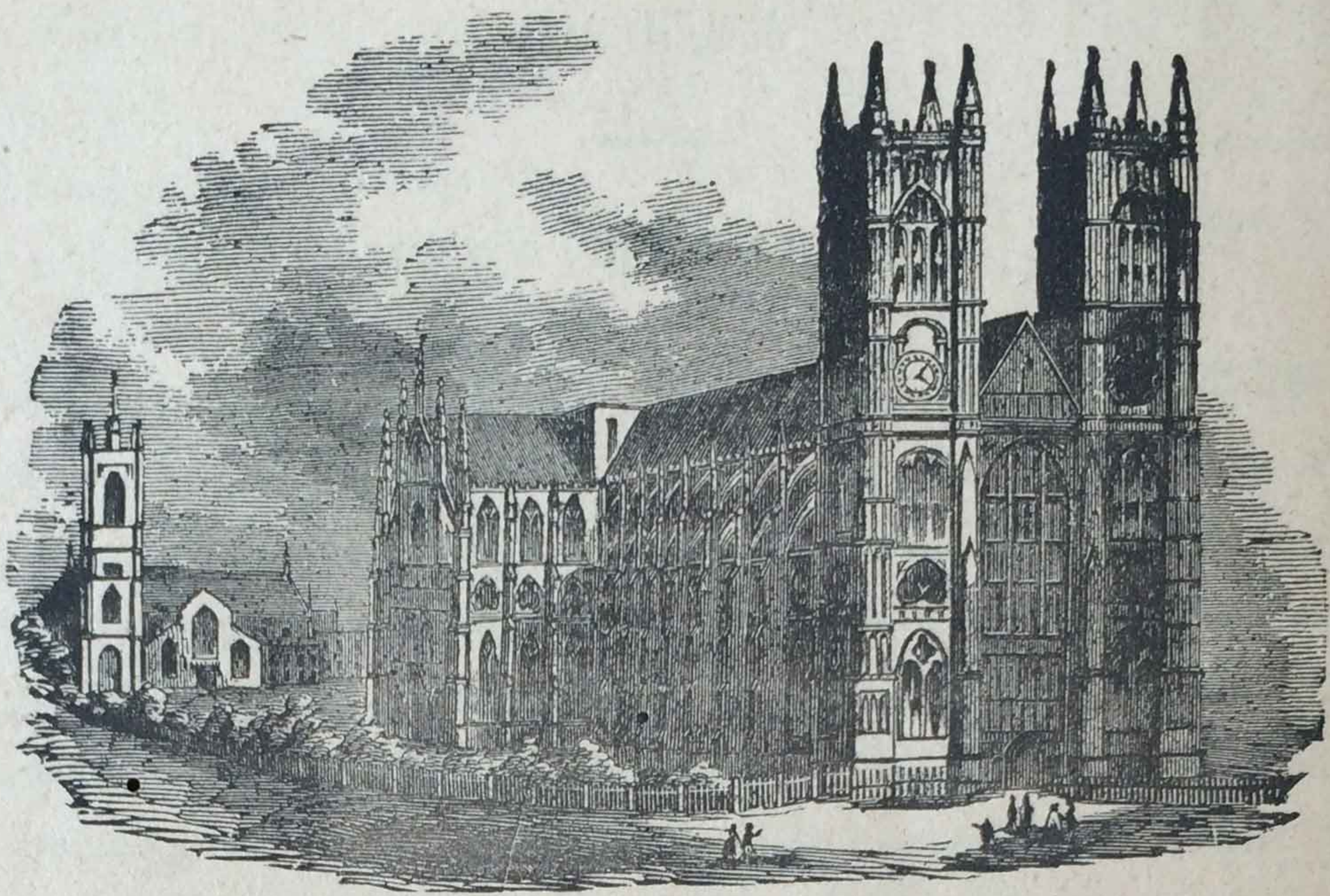

ԴԱՍ ԻԵ.

ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Ցանի օր մըն էր. պայծառ օրուան մը առտուն, երբոր ցողը դեռ գետինը ծածկած էր և տերեւներուն ու ծաղիկներուն վրայ կը փայլէր։ Օհաննէս հօրը հետ պատրաստուեցաւ գիւղին եկեղեցին երթալու։

Հեռուն ծառեր ու քանի մը տուներ կ'երեւնային ծառերուն և տերեւներուն մէջէն. Եկեղեցիին զանգակատունը բարձր կը տեսնուէր։

Զանգակին ձայնը սկսեր էր ժողովուրդը աղօթքի հրաւիրել, և քանի կը մօտենային, կը տեսնէին որ տեղացիք մաքուր զգեստներ հագած, տուներնուն կ'ելլէին եկեղեցի երթալու համար։

Ճամբուն վրայ փոքրիկ տղայք ու աղջիկներ կը տեսնուէին, որ աղօթագրքերը ձեռուընին՝ ուրախութեամբ կը վազվզէին։

Պատկառելի դէմքով ծերեր, որ շատ տարիներ ապրէր էին, ճակատնին կնճռած ու ձիւնի պէս ճերմակ մազերով։ Նմանապէս բարի մայրեր կ'երթային իրենց պզտիկ մանուկներուն հետ, որոնք առոնց բոլորտիքը կը ցատկռտէին ճամբուն վրայ՝ ձիւներուն հետ խաղալով։

Օհաննէս հօրը հետ մտաւ եկեղեցի, ուր խորին լռութիւն մը կը տիրէր։ Ամէնքը պատկառանօք կեցած՝ ատեն ատեն կը ծնրադրէին։ Գեղեցիկ ձայնով փոքրիկ տղայք կ'երգէին ու բոլոր ժողովուրդը աղօթք կ'ընէր։ Աղօթք կ'ընէին Աստուծոյ, որ աշխարհի մէջ եղած բոլոր բաներուն ստեղծեց ու ամենուն Տէրն է։

Օհաննէս հօրն ու մօրը համար աղօթք ըրաւ ու աղօթագրքին մէջէն Աստուծոյ փառափանական աղօթքներ կարդաց։ Յետոյ եկեղեցիին արարողութիւնը աւարտեցաւ և ամէն մարդ կամաց կամաց եկեղեցիէն դուրս ելաւ։

Օհաննէս ալ եկեղեցիէն մեկնեցաւ հօրը հետ, սիրտը գոհ էր։ Երկինքը, դաշտերը ու ծաղիկները տեսնելով կ'ըզմայլէր. ամէն մարդ սիրելու, ամենուն աղէկութիւն ընելու փափաք մը կ'զգար սրտին մէջ. մոլութիւնները կ'ատէր ու անանկ կ'զգար որ բարի և առաքինի եղողը ուրախ կ'ըլլայ։

Գլխաւոր Տօներ. — Աստուածամօր ծնունդը։ — Աւետումը։ — Քրիստոսի ծնունդը։ — Տեառնընդառաջ։ — Ծաղկազարդ։ — Զատիկ կամ Սուրբ Յարութիւն։ — Համբարձումը։ — Հոգեգալուստ։ — Վարդավառ։ — Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի։ — Խաչվերաց։

ԴԱՍ ԻԶ.

ԿԵՆԱՑ ՊԱՏԿԵՐԸ

«Ո՞ւր կ'երթայ աս գետին ջուրը, որ կը հոսի անդադար, կ'ըսէր տղայ մը իր մօրը. մինչ Նորէն ետ պիտի դառնայ ու դարձեալ պիտի անցնի այս տեղէն։ — Ո՛չ զաւակս, պատասխանեց մայրը. այս գետը մէյ մըն ալ ետ չդառնար և ջուրերը մեր կեանքին պատկերներն են»։

Այսպէս ալ չկայ աշխարհիս մէջ զօրութիւն մը, որ կարենայ ետ դարձնել ժամանակը, որ կ'անցնի սոսկալի արագութեամբ։ Տարիները իրարու կը յաջորդեն ամէն բան քշելով իրենց հետ։ Դարերը, տուները, պատուհանները կը նորոգուին։ Ամէն բան կը փոխուի, կը մաշի, կը մարի, միայն Աստուած կը մնայ։

Ուստի դատէն վայրկեան մը անգամ մի՛ կորսնցուցէք, վասն զի կորսուած ուսման ժամանակը ետ չի դառնար։

Առածներ. — Չկայ մէկը որ կարենայ ըսել թէ ամենեւին պակասութիւն մը գործած չէ։

Որչափ հարստանանք, մեր փափաքներն ալ այնքան կը շատնան։

Ներէ՛ ուրիշի պակասութիւններուն, բայց քուկիններուդ մի՛ ներէր։

Իր պակասութիւնները չճանչցողը՝ չկրնար ուղղել զանոնք։

Երախտագիտութիւնը բարի ու ազնիւ սրտերու զգացումն է։

ԴԱՍ ԻԷ.

ՎԱՐԴԵՆԻՆ ՈՒ ՓՈՒՇԸ

Վարդենին ու փուշը միատեղ բուսած էին։ Օրին մէկը փուշը ըսաւ իր գեղեցիկ դրացւոյն. «Բարեկամ, համբերու-թեանդ կը զարմանամ. չեմ գիտեր ինչո՞ւ փուշերովդ չես պատժեր այն մեղուները որոնք այնպէս տղտղալով հոտդ ալ կառնէն, հիւթդ ալ կը ծծեն»։

— Ինչո՞ւ պատժեմ, պատասխան տուաւ վարդենին հա-մեստօրէն. չէ՞ մի որ իմ հիւթէս մեղը կը շինէն»։

ԿԱՐԳ ԿԱՆՈՆ

Ցակոբ ծոյլ տղայ չէ, բայց կարգ կանոն չգիտեր։ Ի-րիկուան, դասերը լմնցնելէ ետքը, գիրքերը ու տետրակները սատին անդին ցրուած ու տարտղնած կը թողու։ Առտուն ալ անկողնէն ելլելուն պէս կ'սկսի հագուստները փնտռել։ Գուլպային մէկը աթոռին վրայ է, միւսը աթոռին տակը. կօշիկին մէկը անկողնին տակը, միւսը սանդուղին վրայ։ Ցակոբ այսպէս ամէն առտու ուշ կը մնայ հագուելու և դպրոց երթալու ու վարժապետէն յանդիմանութիւն կը լսէ։ Սանկ անկարգ մի լինիր։

ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ

Սուրբ Կարապետ բարձր է բոլոր,
Ճամբայ ունի ոլոր մոլոր.
Կ'երթայ կուգայ շատ ուխտաւոր,
Թէ ձիաւոր, թէ ոտաւոր.
Ընծայ կուտայ ոտաւորին,
Ճուղակ կուտայ ձիաւորին։

Առածներ. — Համեստութիւնը մեծ առաքինութիւն մըն է։

Մարդս առաքինի ըլլալու համար ստեղծուած ու սահմանուած է։

Մարդ եթէ մեռնի ալ, իր բարի ու չար գործերը կենդանի կը մնան։

Ո՛րքան խոնարհամիտ ըլլաս, պատիւդ այնքան կը մեծնայ։

Աւելի աղէկ է բարի աղքատ ըլլալ քան թէ չար հարուստ։

Խիղճը, որ մեր պակասութիւնները կը տեսնէ, միշտ կը յիշեցնէ մեզ զանոնք։

Ուրիշին գէշութիւն ընող կամ ինաս հասցնողը, երջանկութիւն թող չյուսայ։

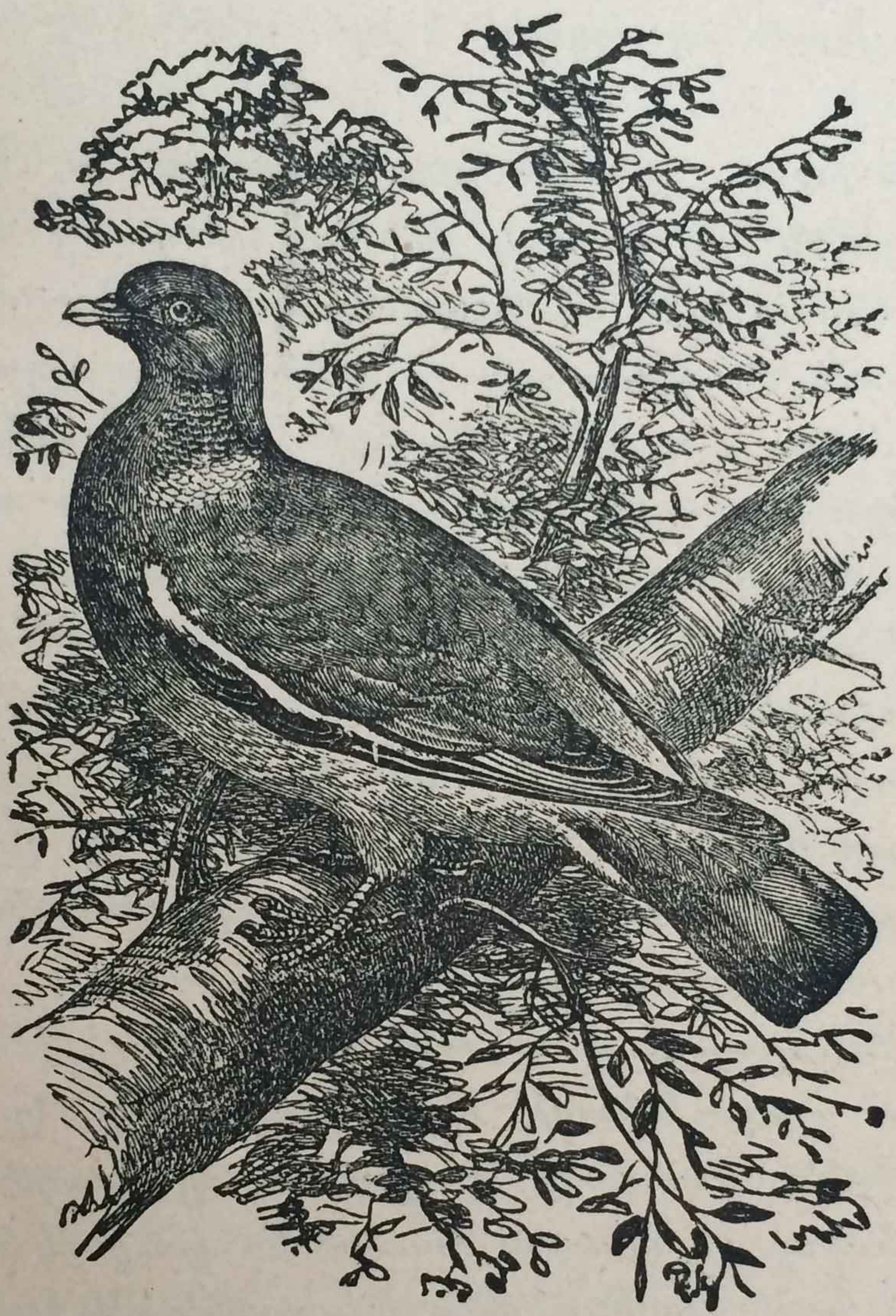

ԴԱՍ ԻԸ.

ԹՌՉՈՒՆԸ

Գարունը եկաւ. ծառերն ու ծաղիկները ծաղկիլ սկսան. ահա թռչուն մը հեռաւոր ու տաք երկրէ մը եկաւ անտառին մէջ գեղեցիկ շագանակէնիի մը վրայ իր բոյնը շինեց։

Փոքրիկ ու տկար թռչուն մըն է ան, ոտէ ոտ կը թռչտի և այնքան ալ պզտիկ է որ, տերեւի մը ետին կրնայ պահուըտիլ։

Փիչ մը խոտ, քիչ մը ոչխարի բուրդ ու կաղամախի ծառին ծաղիկներուն բարակ թելերը ժողուեց և ճարտար արուեստաւորի մը պէս մամուռով պատ հիւսեց ու անոնց-մով մանր ոստերու վրայ բոյն մը շինեց. այս սիրուն բոյնին մէջ էգ թռչունը չորս հինգ հաւկիթ ածեց, այնչափ մանր որ, մորենիին սեւ պտուղներէն ալ փոքր էին ու արուին փետուրներուն գոյներով վրանին պիսակաւորուած։

Ո՜հ, ինչ մեծ համբերութիւն է այս խեղճ տանտիկին մօրը համբերութիւնը. քսան օր այս բոյնին կապուած մնա-ցեր է անշարժ և թեւերուն տակը կը տաքցնէ հաւկիթները. քանի մը ցորենի հատիկ ուտելու և կաթիլ մը ջուր խմելու համար վայրկեան մը միայն բոյնէն կը հեռանայ, յետոյ շուտով ու անհանգիստ սրտով ետ կը դառնայ։

Ո՜հ, ինչ հրաշալի է որ այն պզտիկ հաւկիթներուն մէջ մօրը տուած տաքութեամբ մանր թռչուններ կը ծնին, ու անոնք ալ իրենց կտուցովը կը զարնեն կը կոտրեն վրանին պատած կեղեւը ու այնպէս հաւկիթէն դուրս կ'ելլեն տկար ու մերկ և հազիւ ամենանուրբ փետուրներով ծածկուած։

Հիմայ ո՞ւ պիտի անուշանէ զանոնք այս տկար ու ողոր-մելի վիճակին մէջ. հայրն ու մայրը հեռուներ կերթան դաշտերուն մէջ, փոքրիկ հունտեր կը ժողուէն, յետոյ կը վազեն կը բերեն ձագերուն կուտան, որոնք կտուցնին կը բանան ու կ'ուտեն. շատ չանցնիր՝ ձագուկները կը մեծնան և փետուրներով կը զարդարուին։ Եռքը թռչելու կարող կ'ըլլան, ինքնիրենին բան կրնան ուտել և ամէնը մէկէն կը

թռչին կ'երթան դաշտը՝ ցորենի հատիկներով և հունտերով կ'զբօսնուն։

Որդեա՛կ, երբ կը տեսնես որ թռչունը իր բոյնը ծառերուն մամուռովը կը շինէ, երբ կը տեսնես որ մայրը իր հաւկիթները կը տաքցնէ թեւերուն տակ, երբ կը տեսնես փոքրիկ թռչունները, երբ կը տեսնես որ հայրն ու մայրը իրենց ձագերը կը կերակրեն, յիշէ թէ ասոնց ամէնն ալ Աստուած ըրաւ։

Աստուած միայն կրցաւ զանիկայ ընել և մարդիկ ամենափոքր ճնճղուկ մը իսկ ստեղծելու անկարող են։ Անոր համար ամենափոքր անասուններուն գէշութիւն ընելու չենք։ զի՞ ասանկ գէշութիւն մը ընող տղան՝ Աստուծմէ շուտով իր պատիժը կը գտնէ։

ՆՍՏԱՐԱՆԸ

Սա նստարանը, որու վրայ նստեր եմ, քանի մը դուրծաւորներու գործ է։

Նախ փայտահարը անտառէն կաղնին կտրած է կացինով։

Սղոցողը այն փայտերն առած ու անոնցմով ատաղձներ շինած է։

Յետոյ ատաղձագործը այն ատաղձները տաշած ու իրարու քով դնելով՝ նստարանը շինած է։

Ամենէն ետքն ալ ներկարարը գոյն տուած է անոր։

ԴԱՍ ԻԹ.

ԲՈՒՆ ՈՒ ՏԱՏՐԱԿԸ

Բու մը կար, որ ինքզինքէն զատ ուրիշը չէր սիրեր. բոլոր թռչունները կը փախչէին իրմէ և եթէ ճամբան դէմ-մերնին ելլեր, ցուրտ ու տխուր կերպարանք մը կ'առնէին։ Օր մը բուն իր վիճակէն գանգատեցաւ բարեսիրտ տատրակին։ «Ցանցանքը քուկդ է, ըսաւ տատրակը, դու թռչուն-ները սիրէ, որ անոնք ալ քեզ սիրեն»։

Այս բուին պէս չեն սիրուիր այն տղաք որ ուրիշները չեն սիրեր։ Եթէ իրենց ընկերներուն հետ բարեսրտութեամբ վարուին, եթէ անոնց աղէկութիւն մը եղած ատեն իրենք ալ ուրախանան և անոնց ցաւերուն մասնակցին, վերջապէս, մէկ խօսքով, եթէ ընկերնին սիրեն, անոնք ալ զիրենք կը սիրեն։

Բարեկամութիւնը մեծ առաքինութիւն մ'է։

ՄԿՆԻԿ ՈՒ ԿՐԻԱՅ

(ԱՌԱԿ)

Մկնիկ մը թեթեւ, յիմար,
Երբ դէս ու դէն կը դառնար,
Ճամբուն վրայ կը հանդիպի,
Խեղճ ու նկուն մէկ կրիայի.
«Ո՞ւ, քու այդ տունըդ, կ'ըսէ
Տխուր տուն մըն է։
Անշուշտ կ'անիծես բնութիւնն
Որ քեզ տուաւ այսպիսի տուն.
Տե՛ս իմ տունս պալատ է,
Հոն ամէն բան առատ է»։
Մեր լերբ մուկին՝ կրիայն
Սապէս տուաւ պատասխան.
«Շատ գոհ եմ ես իմ բաղդէս,
Ատուած տուաւ, գոհ եմ ես»։

ԾՈՅԼԸ

Ծոյլ տղայ մը ամէն առտու սովորութիւն ըրած էր անկողնէն ուշ ելլել։ Հայրը զինքը խրատելու համար ըսաւ իրեն, «Մարդ մը առտուն կանուխ քսակ մը ոսկի գտեր է ճամբուն վրայ. կը տեսնես կանուխ ելլելուն օգուտը»։ Տղան պատասխանեց. «Ըսել որ այն ատակը կորսնցնողը աւելի կանուխ ելեր է. տեսէ՛ք կանուխ ելլողը ի՛նչ վնասներ ունի»։ Այս պատասխանը սխալ է, անոր մի՛ հաւատաք։

ԴԱՍ Լ.

—

ՎԱՐԴ

Զիս ամէնքը կը կոչեն
Ծաղիկներու թագուհի,
Որովհետեւ իմ ծաղիկս
Սիրուն գոյն ու հոտ ունի։

Թէեւ կանանչ իմ թուփը
Շատերու ձեռք կը ծակէ,
Բայց այս անմեղ յանցանքը
Ինձ ամէն մարդ կը ներէ։

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՔ

Երկու բարեկամ միասին լեռնէն կերթային. ճամբան դէմերնին արջ մը ելաւ, որ կսպառնար զիրենք փարատել։ Անոնցմէ մէկը արջին գալը տեսնելով անմիջապէս ծառի

մը վրայ եկաւ առանց ընկերոջը իմաց տալու, իսկ միւսը յիշելով որ արջը մեռելներուն չվնասէր, անմիջապէս գետնի վրայ ինկաւ ու շունչը բռնելով՝ մեռել ձեւացաւ։

Արջը մօտեցաւ, բերանը մարդուն բերնին ու ականջին դրաւ, և տեսնելով որ շունչ չառնէր՝ մեռած կարծեց ու ձգեց գնաց։

Այն ատեն միւս ընկերը ծառէն վար իջնելով հարցուց. «Բարեկամ, արջն ի՞նչ ըսաւ ականջդ ի վար»։ Միւսը պատասխանեց. «Արջը ըսաւ որ ինծի բարեկամ չհամարիմ այն ընկերը, որու հաւատարմութիւնը փորձած եմ դժբաղդութեան մէջ։

Տղա՛յք, ճշմարիտ բարեկամը նեղութեան ժամանակ կը ճանչցուի։

ՅԱՓՐՈՒԿ

Իմ թուփերս փարթամ չեն
Եւ ոչ ծաղիկս փառաւոր.
Բայց անուշ հոտը կ'առնեն
Ամէն մարդիկ հեռաւոր։

Այս պատճառաւ կրնաք դուք
Յափրուկ գտնել ամէն տեղ.
Փունջերու մէջ պարզ անշուք
Կամ պարտիզաց մէջ շքեղ։

ԴԱՍ ԼԱ.

ԱՌԻՒԾՆ ՈՒ ԳՈՐՏԸ

Առիւծը գորտին կռկռալը կը լսէ ու ինքնիրեն կ'ըսէ. «Սա գոռացողը մեծ գազան մը ըլլալու է»։ Այս խօսքերը ըսած ժամանակ մէյ մըն ալ նայիս գորտը ճահիճէն դուրս ելաւ։ Առիւծն իսկոյն իր ուժեղ թաթը զարնելով ճզմեց զայն։ «Ակէց եաքը մինչեւ որ չտեսնեմ՝ չպիտի դադրեմ»։ ըսաւ ինքնիրեն։

ԳԹՈՒԹԻՒՆ

Քու ունեցածէդ ողորմութիւն տուր և երես մի դարձուներ աղքատէն. սանկով Աստուծոյ ողորմութեանն արժանի կ'ըլլաս և Աստուած ալ քենէ երես չդարձներ։

Ունեցածիդ համեմատ ողորմութիւն տո՛ւր, եթէ շատ ունիս՝ շատ տո՛ւր, եթէ քիչ ունիս՝ քիչ տուր, բայց այն քիչն ալ սրտանց ու սիրով տո՛ւր։

Սանկով կարօտութեան օրերուդ համար անհատնում հարստութիւն մը դիզած կ'ըլլաս. վասն զի Աստուած բարի գործերը կը տեսնէ ու վերջէն կը յիշէ։

Աղքատին ողորմիլը Աստուծոյ փոխ տալ է. Աստուած օր մը իր պարտքերը կը վճարէ։ Աղքատին եթէ գաւաթ մը ջուր տաք, ան ալ անվարձ չպիտի մնայ. օր մը Աստուած անոր փոխարէնը պիտի հատուցանէ ձեզի։

Հացերնիդ բաժնեցէք անօթի եղողներուն հետ, մերկ եղողները ծածկեցէք ձեր հագուստներով և գաւաթ մը ջուր տուէք անոր որ ծարաւ է։

Երբ ձեր արտը հնձէք, ետ մի դառնաք՝ ձեռուընուդ թափած հասկերը ժողուելու համար։ Այլ թողէք որ օտարականը, որբը, այրին ձենէ ետքը ժողուեն զանոնք, որպէսզի Աստուծոյ օրհնութիւնը ձեր վրայ ըլլայ։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Ի՞նչ է ան որ առաւուն չորս ոտքի վրայ կը քալէ, կէսօրին երկու ոտքի վրայ և իրիկունն երեք ոտքի վրայ։

ԴԱՍ ԼԲ.

ԱՆՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Մարդ մը երեք սիրուն ոսկեգոյն ձկներ ունէր, զորս դրած էր վճիտ լճակի մը մէջ. յաճախ անոնց հացի կտորներ կը նետէր՝ ըսելով. «Ձկներ, եթէ երջանիկ ըլլալ կ'ուզէք, չըլլայ որ մերձակայ մեծ լճակը երթաք, և երբ ես ձեր քովը չեմ, ջուրին երեսը մի՛ ելլաք, կը հասկնա՞ք»։

Օր մը մեր անխոհեմ ձկնիկներն ինքնիրենին ըսին.

«Ահաւասիկ անգութ մարդ մը, որ մեզ չարչարելէ հաճոյք կ'զգայ. ինչո՞ւ համար երբեմն ջուրին երեսը չելլանք, ինչո՞ւ համար երբեմն սա քովի մեծ լիճը չերթանք ու քիչ մը զբօսնունք պտտելով»։

«Ես հիմայ կ'երթամ հոն կը շրջագայիմ, ըսաւ մին. — Ես ալ, ըսաւ միւսը, քիչ մը պիտի խաղամ արեւուն մէջ»։ Նոյն պահուն երրորդն ըսաւ ինքնիրեն. «Այս մարդը մեզ կը սիրէ, քանի որ մեզ տեսնելով ու մեզի հացի կտորներ փշրելով հաճոյք կ'զգայ, հարկաւ պատճառ մը կայ որ մեզ չթողուր, այդ պատճառը չեմ գիտեր, բայց պիտի հնազանդիմ իրեն»։ Առանց ականջ կախելու իր ընկերներուն կատակներուն՝ ջուրին խորը մնաց. միւսները իր միամտութեանը վրայ խնդացին։

Բայց գիտէ՞ք, ինչ պատահեցաւ։

Գայլաձուկ մը կլեց մեծ լճակը գացողը. որսացող թռչուն մըն ալ ջուրին երեսը խաղացողը յափշտակեց։ Միայն իր տիրոջը հնազանդողը ողջ մնաց։

ԹԻԹԵՌՆ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿ

ՄԱՆՈՒԿՆ

Ըսէ ինծի, ի՞նչ բանով
Կ'ապրիս, Թիթեռնդ իմ սիրուն.
Ամբողջ օրը դաշտերով
Կ'անցունես, չզգաս յոգնութիւն։

ԹԻԹԵՌՆ

Սիրուն կանանչ դաշտին մէջ
Կեանք կը վարեմ համարձակ.
Եւ ծաղկանց հիւթը անուշ
Իմ կերակուրս է մինակ։

Բայց իմ կեանքս խիստ կարճ է,
Հազիւ օրուան չափ երկար.
Բարի եղիր, ով մանկիկ,
Խնայէ զիս, ձեռք մի՛ տար։

Առածներ. — Ատուած ձեռք է տուեր աղէկ բան շինելու համար։

Մարմնոյ ճրագը աչքն է։

Սիրտին բանալին լեզուն է։

ԴԱՍ ԼԳ.

ՈՐԿՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Միհրան շատակեր տղուն մէկն էր։ Ձեռքը քանի մը ստակ անցնելուն պէս՝ ուտելիքի կուտար։ Օր մը շուկան գեղեցիկ շագանակներ տեսաւ։ Որովհետեւ դեռ փոքր էր, ծախողին հարցուց թէ կ'ուտուի՞ մի։

«Այս շագանակնե՞ր. հապա՜, պատասխանեց մարդը։ Առ ասկէ՛, տղա՛, պիտի տեսնես ինչ համով են, մանաւանդ երբ մոխիրի մէջ խորովես։ Առ, տալիք ստակիդ վերայ չպիտի ցաւիս։»

Դժբաղդաբար Միհրան ունեցած ստակը արդէն ուրիշ ուտելիքի տուած էր։ Ուստի գաղտուկ մէկ երկու շագանակ առաւ ու գրպանը դրաւ՝ առանց պտղավաճառը նըշմարելու։

Տուն եկածին պէս խոհանոց գնաց և հոն մարդ չըլլալով՝ շագանակները տաք մոխիրի մէջ դրաւ։ Տաքութենէն շուտ մը սկսան սուլել։ Միհրան այս ձայնը լսելով կ'ախորժէր և զանոնք աւելի շուտ եփելու համար, մոխիրին վրայ քանի մը վառածուխ դրաւ ու սկսաւ բոլոր ուժովը փչել։

Յանկարծ շագանակներէն մին պայթեցաւ։ Տաք մոխիրն ու ածուխները անանկ ուժով ցասկեցին փոքրիկ անխոհեմին երեսը որ, կարծեց թէ աչքերը այրեցաւ և սկսաւ լալով պօռալով ասդին անդին վազել։

Տունին մէջ եղողները, այս աղմուկը լսելով, խոհանոց վազեցին և այն ատեն տղուն ըրած գողութիւնը ե-

ըեան եկաւ։ Փոքրիկ աւազակը շատ բան քաշեց մինչեւ որ աչքերը կատարեալապէս բժշկուեցան։ Ըրածին շատ զղջաց և շատ անգամ ինքնիրեն կ'ըսէր.

«Ուրկրամոլութեան ծայրը շատ անգամ դողութիւն է և միշտ ցաւերու զղջում յառաջ կը բերէ։»

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Գիւղացին մէկը սայլով խոտ կը տանէր. սայլին մէջ կային նաև գայլ մը և գառնուկ մը։ Գետի մը եզերքը հասաւ և երբ կ'ուզէր կամուրջէն անցնիլ, պահապանը անոր ըսաւ. «Եթէ կ'ուզես թող տամ որ առանց վարձքի կամուրջէն անցնիս, պէտք է որ գայլը, գառնուկը ու խոտը զատ զատ դիմաց անցունես, բայց այնպէս որ իրարու ճնաս չի հասցնեն»։ Հիմայ գիւղացին ի՞նչ կարգով պէտք է իր ապրանքները կամուրջէն անցունէ, որպէս զի գայլը գառնուկին, կամ գառնուկը խոտին հետ մինակ չմնալով զիրար չուտեն

ԴԱՍ ԼԴ.

ՍԱԼԱՓԱՐԸ

Խիստ հարուստ մարդ մը օրին մէկը աղքատ դրծաւորի մը հետ կռիւ բռնուեցաւ և բարկութիւնը չկրնալով զըսպել՝ գետնէն սալաքար մը առաւ ու անոր նետեց։ Զքաւորը

քարն առաւ ու տուն տարաւ։ «Կարելի է օր մը, կ'ըսէր ինքնիրեն, ես ալ հարստանալով՝ կրնամ այս քարը թշնամիս նետել՝ առանց իրմէ վախնալու տեղ մը ունենալու»։

Հարուստը իր հպարտութեամբը, ծուլութեամբն ու շռայլութեամբը կամաց կամաց չքաւորութեան մէջ ինկաւ և օր մը, պատուած հագուստներով, աղքատին խրճիթին առջևէն անցաւ մուրացկանի պէս։

Աղքատ գործաւորը անոր անցնիլը տեսնելով՝ քարը առաւ ու պատրաստուեցաւ թշուառին նետելու. բայց յանկարծ ինքզինքը բռնելով՝ խորհեցաւ ընելիքին վրայ ու ինքնիրեն ըսաւ.

«Հիմայ կը զգամ որ մարդ իր ընդունած չարիքին փոխարէն չարիք ընելու չէ։ Առաջին անգամ խոհեմութիւն սեպեցի վրէժխնդրութեան փորձութիւններուն դիմադրել, իսկ այսօր որ աղքատութեան մէջ է, անկէ վրէժ լուծելը՝ առաքինի մարդու մը անարժան անգթութիւն մը ու վատութիւն մըն է։»

Այս խօսքերն ըսելով՝ սալաքարը վար ձգեց ու խոշոր կտոր մը հաց տուաւ սնանկացեալ մարդուն, որ անօթութենէն մուրալու սկսեր էր։

Առածներ. — Հաց ու պանիր, կեր ու բանիր։ — Գաւաթ մը ջուր, ո՛վ ուզէ տուր։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Ջուրի մէջ զիրար կը նային երկու եղբայր,
Բայց դարերով իրարու չեն մօտենար։

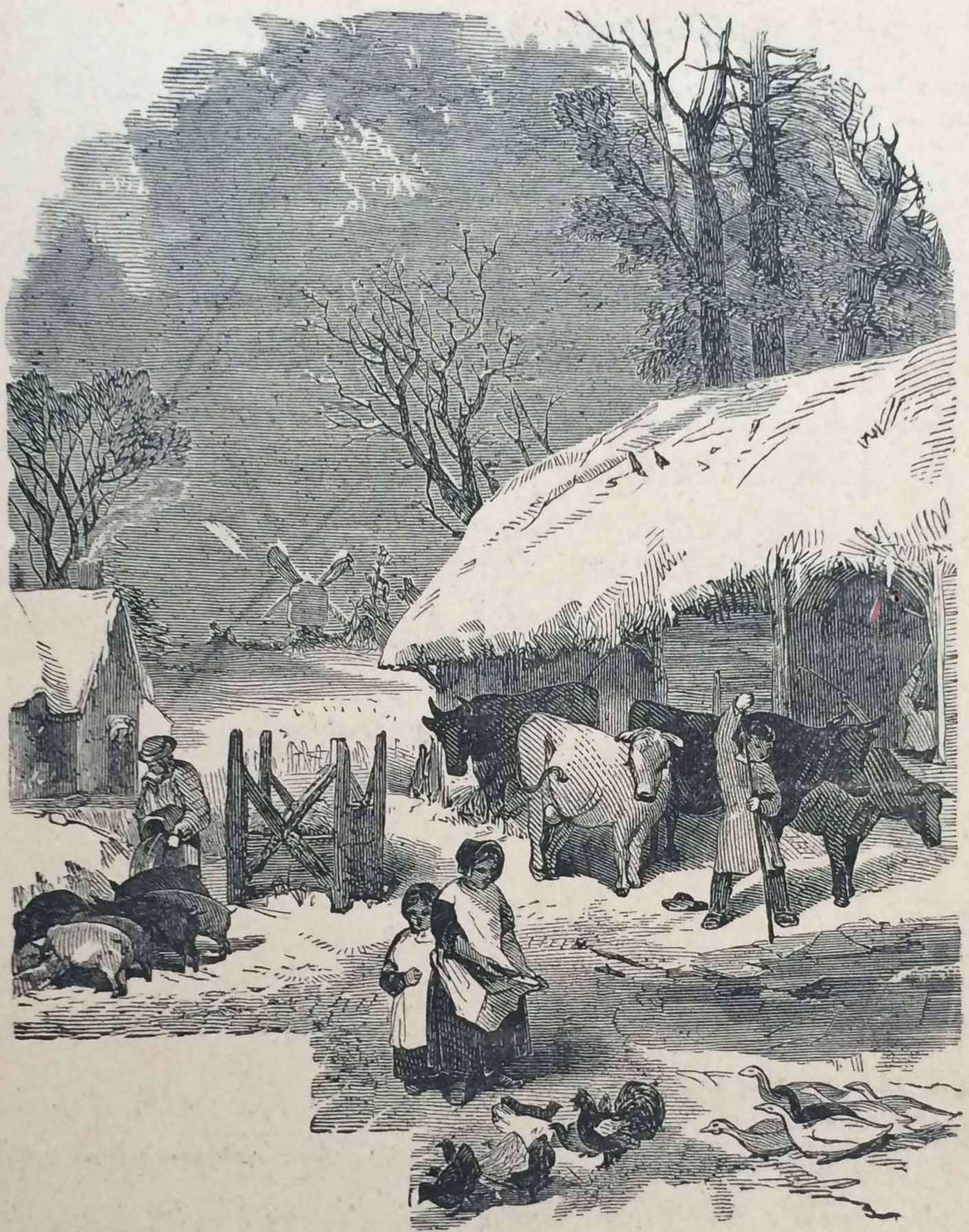

ԶՄԵՌ

Արեւն իր ոյժն կորուսած՝
Ամպերու տակ պահուըտեցաւ.
Սաստիկ քամին ժառեր ամէն
Տերեւաթափ ու մերկ ըրաւ։

Երկինքի մէջ ամպի դէզեր
Անձրևները կը պատրաստեն,
Անտառները ալ տերևներով՝
Առուն տխուր կը կարկաչեն։

Շատ թռչուններ ու թիթեռներ
Անյայտացան շուտ, դաշտերէն.
Ծառը չունի կանանչ տերև,
Նա զրկուած է իւր զարդէն։

Այսպէս ալ ամէն սողուններ
Եւ վայրենի մեծ թռչուններ
Կ'աճապարեն իրենց համար
Ափրիկէի տաք տեղ երթալ։

ԴԱՍ ԺԵ.

ՕԳՏԱԿԱՐԸ ԿԸ ՍԻՐՈՒԻ

Ճանճերն իրենց կեցած տեղէն գոհ չէին։ Անոնք խորհեցան որ ուրիշ երկիր երթան, բայց չէին ուզեր միանակ երթալ, ուստի իրենցմէ մէկը մեղուին ղրկեցին որ ան ալ գայ։

— Մեղու եղբայր, ըսաւ ճանճը, չար մարդիկ զմեզ այս տեղ հանգիստ չեն թողուր։ Հերիք չէ որ ամէն բան կը պահեն մեզմէ, պատուհաններուն մէջն ալ թոյն կը դնեն որ ուտենք ու մեռնինք։ Ստոյգ է որ խրճիթներու մէջ զմեզ չեն նեղեր մարդիկ, բայց այն տեղ ալ ուրիշ թշնա-

մի ունինք։ Սարդերը իրենց ոստայններուն մէջ կը բռնեն զմեզ, կը խեղդեն ու կը ծծեն մեր արիւնը։ Եկուր, մեղու եղբայր, այս տեղէն երթանք և հեռանանք։

Մեղուն այս խօսքերը լսեց ու պատասխան տուաւ. «Դուք ուր որ կ'ուզէք գացէք, ես ձեր ընկերը չեմ։ Ինծի համար հոս շատ լաւ է. ամէնքը զիս կը սիրեն ու կը պատուեն, ես ալ ամենուն օգտակար կ'ըլլամ. իմ մեղրս թէ չար և թէ բարի մարդոց, թէ աղքատին և թէ հարուստին բերանը կ'անուշցնէ։ Իմ շինած մոմս Աստուծոյ տաճարը կը լուսաւորէ։ Դուք գացէք ո՞ւր որ կ'ուզէք. միայն սա աղէկ գիտցէք որ ամէն տեղ պիտի հալածեն զձեզ, վասն զի ոչ միայն մէկուն օգուտ մը չունիք, այլ և ամէնքը կը ձանձրացնէք։»

ՄԱՅՐՆ ՈՒ ՈՐԴԻՆ

ՈՐԴԻՆ

Մայրիկ, կը խնդրեմ,
Ըսէ ինձ, տեսնեմ,
Ինչու՞ ամէն օր
Եղբայրս Գրիգոր
Կանուխկէկ կ'ելլայ,
Եւ ո՞ւր կ'երթայ նա,
Եւ մինչ իրիկուն
Ալ չդառնար տուն։

ՄԱՑՐԸ

Զաւակս, եղբայրդ
Ամէն առաւօտ
Կանուխկէկ դպրոց
Կը վազէ կ'երթայ,
Եւ մինչ իրիկուն
Այնտեղ կը մնայ։
Հոն կ'երթան նոյնպէս
Ուրիշ տղաքներ,
Անոր ընկերներ.
Անոնք հոն կ'երթան
Որ ուսում տրվին
Եւ եաքը բարի
Խելօք մարդ լինին։

:BB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi
ERM0633
255.07.02.01.06.00/

ԳՐԱՏՈՒՆ

Պ. Պ. ՊԱԼԵՆՑ

Կ. Պոլիս, Զամխամճրյար Եօղուշու, Թիւ 20

Այբեն. Գաղղ. լեզ. Հայ. բացատրութեամբ	Դ. ԹԷՐԶԵԱՆ	1	20
Աշխարհագրութիւն պատկերազարդ . .	Տ. ՊՕՉԱՃԵԱՆ	4	
Աշխարհաբար նոր Քերականութիւն	Թ. ԱՃԷՄԵԱՆ	3	
Բանալի ընդհ. Թուաբանութեան		12	
Բանալի Քերականութեան Օլէնտորֆի		5	
Բառարան Հայ. Գաղղ.	Կ. ՈՍԿԵԱՆ	25	
Բանաստեղծութիւն	ԵՂԻՇԷ Ծ. Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ	3	
Գնդագրութիւն, ընդարձակ	ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ	20	
Դրագիտութիւն առձեռն	Ե. ՍՈՒՐԱՏԵԱՆ	8	
Երախայրիք, բանաստեղծական եւ թատերական արձակ եւ տաղաչափական գրուածոց . . .	Գ. ԷՕԼՄԷԶԵԱՆ	7	20
Ընթացք ի գրոց բարբառ, Ա. Տարի	Ե. Ծ. Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ	5	
» » » Բ. » » » » »		7	20
Թուաբանութիւն ընդարձակ	Տ. ՊՕՉԱՃԵԱՆ	15	
Թօշնեալ Ծաղիկ	Ս ՖԷԼԷԿԵԱՆ	2	
Իրագիտութիւն, Ընդարձակ	Ե. ԹԷՅԵԱՆ	5	
Ծաղկափունջ կամ Պատկերազարդ նոր Ընթերցարան .	Ս. Հ. ՖԷԼԷԿԵԱՆ	2	
Հաւաքածոյ նատրնտիր հերքուածոց Գաղղ. մատենագրութեան	ՄՈՉԵԱՆ	4	
Նոր ընթացք գրաբառ լեզուի . . .	Ե ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ	2	
Նախատարերք բնագիտական եւ բնապատմական գիտութեանց, Ա. Տարի	Ե. ԹԷՅԵԱՆ	5	
Տաղաչափութիւն	ԳԱՍԱՊԵԱՆ	2	20
Տարերք մայրենի լեզուի Ա.		3	
» » » Բ.		5	
» » » Գ.		5	

ԳԻՆ 3 ՂՐՇ.